

ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ
ਭਾਖੜੀਆਣਾ (ਯੂ.ਕੇ.)

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਬਰਮਿੰਘਮ

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ:-

ਕਲਮ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਕਲਮ ਤਾਈਂ ਫਰਿਆਦ 2014

ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਵਸੀਏ-2017

ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ
ਭਾਖੜੀਆਣਾ (ਯੂ.ਕੇ.)

ਸਾਹਿਬਦੀਪ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ

Sukh De Sathi

(Poetry)

Nachhattar Singh Bhogal

21 Queens Drive

Rowley Regis B65 9JH

West Midlands England (UK)

Mob. 0044 794 410 1658

Res. 0044 121 559 9567

Email. satta1@live.co.uk

Email. nach.bhogal54@icloud.com

(Ancestral Village Address)

Vill. Bhakhriana

PO- Kotli Khan Singh

Teh-Phagwara

Punjab(India)

ISBN:978-93-93428-23-3

© (Author-2023)

Printed & Bound in India

200/-HB

Sahibdeep Publication

Mob.099889-13155

Email-sahibdeep2013@gmail.com

Branch : P.O.:- Town Bhikhi, Distt.Mansa-151504

Ekta Nagar, Focal Point Ind. Area, Patiala

Bathinda, Mohali, Amritsar Sahib

All rights are reserved. No Part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the author and publisher.

ਸਮਰਪਣ

ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ,
ਪੌਤਰੇ ਯੁਵਰਾਜ, ਯੁੱਧਵੀਰ, ਰੂਪਟ
ਦੋਹਤਰੇ ਰਾਜਨ ਉੱਭੀ ਤੇ ਅਮਨ ਉੱਭੀ

ਤਤਕਰਾ

1. ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ/15
2. ਹੱਕ/17
3. ਰੰਗ/20
4. ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸਾ/22
5. ਪਰਵਾਸੀ ਦੁਖਾਂਤ/24
6. ਅਣੋਖਾ ਗੀਤ/26
7. ਉੱਚ ਉਡਾਰੀ/28
8. ਦਸਤਾਰ/30
9. ਸਾਂਝਾਂ ਦੀ ਵੰਡ/32
10. ਗੁੱਸਾ ਗਿਲਾ/35
11. ਸਚਾਈਆਂ/37
12. ਜ਼ਮਾਨਾ/39
13. ਸੱਚਾ ਯਾਰ/41
14. ਸਿੱਖਿਆ/43
15. ਦਿਲਦਾਰ/45
16. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਦੈਂਤ/47
17. ਮੀਂਹ/49
18. ਆਸਿਫਾ ਅਤੇ ਰੱਬ/51
19. ਗੱਲਾਂ/53
20. ਅਣਬਣ/55
21. ਕੁਦਰਤ/56
22. ਬੇਵਫ਼ਾ/58
23. ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ/59
24. ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਦਰਦ/61
25. ਵਡੱਪਣ/63
26. ਕਸਮਾਂ ਵਾਅਦੇ/65
27. ਬੇਕਦਰੇ ਸੱਜਣ/67
28. ਸਾਵਣ ਦਾ ਦਰਦ/68
29. ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ/70

30. ਭੁਲੇਖੇ/72
31. ਲੋਕਾਈ/74
32. ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ/75
33. ਨੇਕ ਕਮਾਈ/78
34. ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਖੇਡ/79
35. ਮਹਿਰਮ/81
36. ਅਵੱਗਿਆ/82
37. ਬੇਵਫਾਈ/84
38. ਦਿਲੀ ਦੂਰੀਆਂ/86
39. ਅੱਤ/88
40. ਕੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ/89
41. ਦੁਖੀ/92
42. ਤਾਂਘ/94
43. ਯਰਾਨੇ/95
44. ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਸਲਾਹ/96
45. ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ/98
46. ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ/99
47. ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ/102
48. ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਉ ਗਰੰਥ/103
49. ਚਿੱਟਾ/106
50. ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ/109
51. ਹੱਡ-ਭੰਨਵੀਂ ਕਮਾਈ/111

‘ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ’ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ

ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੱਛਣ ਹਨ - ਸਤਿ, ਸ਼ਿਵ, ਸੁੰਦਰ। ਸਤਿ - ਸਾਹਿਤ ਸਤਿ (ਸੱਚ) ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਾਸਤਵ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ। ਸ਼ਿਵ - ਇਹ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਮਾਨਵ ਦਾ ਹਿੱਤਕਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਸੁੰਦਰ - ਇਹ ਸੁਹਜਮਈ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਸੁਹਜ ਦੇ ਲਿਖਤ ਸਾਹਿਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਜੋ ਆਪਣੀ ਤੀਜੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ’ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ ਹਨ।

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਵੈਸਟ ਮਿਡਲੈਂਡ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਦੋ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹ ‘ਕਲਮ ਤਾਈਂ ਫਰਿਆਦ’ 2014 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹ ‘ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਵਸੀਏ’ 2017 ਵਿੱਚ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸੱਚ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਭਲਾ ਲੱਚਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੰਦਦਾਇਕ ਹੈ। ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਇੱਕ ਹੋਣਹਾਰ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੈ।

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਾਵਿ ਕਿਰਤ ‘ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ’ ਨਵਾਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ। ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਆਰ, ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ’ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਚੋਂ ਕੁੱਝ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ ‘ਵਿੱਚ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇੜੇ ਢੁੱਕ-ਢੁੱਕ ਬਹਿੰਦੀ ਪਰਖੇ ਜਾਣ ਸੱਜਣ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦ ਬਾਜ਼ੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈਂਦੀ।’ ਤਦੇ ਤਾਂ ਨਛੱਤਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮਤਲਬਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕ ਜੋ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਹੁਣ ਪਤਾ ਥਹ ਵੀ ਵਿਸਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾਉਣੋਂ ਵੀ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ: ‘ਹਿੱਕ ਦਾ ਵਾਲ ਕਹਾਵਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣੋਂ ਸੰਗਣ ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੀ ਬਣਦੇ ਕਰ ਕਰ ਸ਼ੋਖ ਅਦਾਵਾਂ।’

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵੀ ਮਤਲਬ ਪ੍ਰਸਤ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਗਿਲਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਭਾਖੜੀਆਣੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤੋਹ ਹੈ, ਮੋਹ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਘਰ, ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਪਰਵਾਸੀ ਦੀ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ‘ਕੈਂਸਰ ਖਾਧਾ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ, ਮੇਰੇ ਨਾ ਤਾਹਨੋਂ-ਮੇਹਣੀ ਹੋਇਆ, ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਮੇਰੇ ਲਾਡਲਿਆ

ਤੂੰ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਕੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਇਆ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਪਰਵਾਸੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਵਲੰਧਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ 'ਪਰਵਾਸੀ ਦੁੱਖਾਂਤ' ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਕਹਿ ਉੱਠਦਾ ਹੈ: ਵਸਦਾ ਰਹੇ ਉਹ ਨਗਰ ਖੇੜਾ, ਜਿੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਵਸਦੀ ਭੋਗਲ ਦਾ ਪਿੰਡ ਭਾਖੜੀਆਣਾ, ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮੈਂ ਹਾਂ ਜਾਇਆ'।

ਉਹ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਚਾਅ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਹੁਸਨ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਪਾਸਿਉਂ ਅਣਭੱਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਗੁੱਸਾ-ਗਿਲਾ' ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: 'ਜੱਗ ਲੋਭੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਮੁੱਲ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਾ ਵੱਟੀਂ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਕਰ ਬੈਠੇਗਾ ਕੋਈ ਕਾਰਾ'।

ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ-ਮਾਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਖਾਧੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਵਤੀਰਾ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿ ਉੱਠਦਾ ਹੈ: 'ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਹੈ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਛਲੇਡਾ ਜਾਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦੈਂਤ ਹੈ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ'।

ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

'ਹੱਕ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ, ਉਹ ਆਪੇ ਲੈਣਗੇ ਖੋਹ'।

ਉਹ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗਲਤ ਵਾਪਰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਭਾਵੁਕ ਤੇ ਚਿੰਤਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰਕ ਵਰਤ-ਵਿਉਹਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੈ।

ਉਹ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਦਇਆ ਧਰਮ, ਨਿਮਰਤਾ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਦੈਂਤ' ਵਿੱਚ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

'ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਹੈ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ, ਛਲੇਡਾ ਜਾਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦੈਂਤ ਹੈ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ'।

ਉਹ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਣਖ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਟਾਖਸ਼ੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੁਕਾਈ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸਦਿਆਂ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੁਣੀਂ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ:

‘ਤਾਹਨਾ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ, ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਛਲਣੀ ਕਰ ਜਾਏ,
ਨਸਲੀ ਗਾਲਾਂ ਸੁਣਨ ਜੋ, ਬਿਨ ਆਈ ਮੌਤੋਂ ਮਰ ਜਾਏ’।

ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਤੇ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੈ। ਉਹ ‘ਹਮਕੋ-ਤੁਮਕੋ’ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਕੇ ‘ਅਸੀਂ-ਤੁਸੀਂ’ ਦਾ ਆਦਰ ਮਾਣ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਚਿੱਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਰਸਾ ਅਬਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। ‘ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸਾ’ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ:

‘ਹਮਕੋ-ਤੁਮਕੋ’ ਨਕਾਰੋ, ‘ਅਸੀਂ-ਤੁਸੀਂ’ ਸਤਿਕਾਰੋ,
ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾ ਭੁਲਾਇਉ, ਪੰਜਾਬੀ ਪੁੱਤ ਸਰਦਾਰੋ,
ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਡਾ ਰੱਬ, ਰਹੀ ਨਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ’।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਕੋਹੜੇ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨਿੱਠ ਕੇ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਉਹ ਘੋਰ ਅਵੱਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਫ਼ਰੋਬੀ ਮੋਮਨ ਨਾਲੋਂ ‘ਖੋਜੀ ਕਾਫ਼ਰ’ ਸੱਚਾ ਕਾਫ਼ਰ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਡੇਰਾਵਾਦ, ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੈ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਸੰਗਤ ਕਰੀਂ ਨਾ ਡੇਰੇਵਾਦਾਂ ਦੀ, ਸ਼ਾਨ ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਚੀ ਖੇਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲਾਵੀਂ ਨਾ’। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨੀ, ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ, ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚਾਟੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਬਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੱਚ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਰਸਾ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀ ਮੇਰੀ ਗਜ਼ਲ ‘ਚੋਂ ਇੱਕ ਸਤਰ ਹੈ, ‘ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਦੀ, ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਜੇ ਪੁੱਤ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਮਰਦੇ ਨੇ’ ਕਵੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪਵਨ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮਹੌਲ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਨਿਕਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸਦਾ ਹੈ, ‘ਰੱਬ ਸਾਡੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ’। ਇਸ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਿਰੜ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹੈ। ਇਹੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ

ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਦਰਦ ਝਲਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਹੂਕ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਲੇਖਕ ਦਾ ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੁੰਦਾ, ਵਾਪਰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਚਿੰਤੁਤ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਲੇਖਕ ਦਾ ਇਹ ਇਖਲਾਕੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਵੀ ਬਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਨੂੰ ਨਸ਼ਤਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਣਾ, ਜਾਚਣਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਇਲਾਜ ਦੱਸਣਾ ਤੇ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਧਰਮ, ਸਮਾਜ, ਬੋਲੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‘ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ’ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਟੀਆਂ ਗੁੱਗੇ ਤੇ ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ ਪੂਜਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਚੌਕੰਨੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਚੇਤੰਨ ਕਵੀ ਉਹੀ ਕਹਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਅ ਸਕੇ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕਾਵਿ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਕਵੀ, ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਿਰਤ ਵੀ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਕਵੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਕਵੀ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

‘ਆਸਿਫ਼ਾ ਅਤੇ ਰੱਬ’ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਿਹੋਰਾ ਤੇ ਤਾਹਨਾ ਕੱਸਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ‘ਭੋਗਲ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਤੇ, ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਤੂੰ ਵੀ ਬੇਵੱਸ ਹੋਇਆਂ ਏ’। ਇੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰਗੀ ਭਾਵੁਕਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੱਬ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਹੋਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ‘ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ।’

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਵਿਕ ਰਚਨਾ ‘ਕਲਾ ਜੀਵਨ ਲਈ’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਸਾਰਥਿਕ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੂੰ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਹਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਵੀ ਨੇ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਉੱਖਲੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਦੇਣਾ, ਘਿਉ ਖਿਚੜੀ ਹੋਣਾ, ਲੂਤੀਆਂ ਲਾਉਣਾ, ਕਾਠੀ ਪਾਉਣੀ ਤੇ ਹਿੱਕ ਦਾ ਵਾਲ ਕਹਾਉਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਪਾਠਕ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੇਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂਦੀਆਂ, ਬੋਹਲ, ਭੜੋਲਾ, ਖੁਰਲੀ, ਵੜੇਵੇਂ ਤੇ ਝੁੱਲ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਾਪੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ 'ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ' ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਿਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸਾਂ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ
ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਅਧਿਆਪਕ
ਬਰਮਿੰਘਮ
ਇੰਗਲੈਂਡ

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਮੇਰਾ ਪਲੇਠਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ “ਕਲਮ ਤਾਂਈ ਫਰਿਆਦ” 2014 ਅਤੇ ਫਿਰ “ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਵੱਸੀਏ” 2017 ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ। ਹੁਣ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ “ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ” ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੇ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਖੁਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਘਾਰ ਦੇ ਚਬਾੜੇ ਵਿੱਚ ਚਿੱਥਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਰਦ, ਭੁੱਲੀਆਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਭਾਖੜੀਆਣਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਧਰਤੀ, ਵਿਰਸਾ ਵਿਰਾਸਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਅਤੇ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦੇ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪੁਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹਮਲਾਵਰ ਲੋਕ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੇ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਜਾਂਬਾਂਜ਼ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿੱਗਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਵਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਝੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ, ਕਵੀ, ਰੰਗ ਕਰਮੀ, ਗਾਇਕ, ਚਿੱਤਰਕਾਰ, ਕਲਾਕਾਰ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਚਿੰਤਤ ਹਨ। ਜੋ ਇਸ ਉੱਪਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਉੱਤੇ ਅੱਜ ਚਹੁ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹਮਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਮਾਨਾ ਤੱਕ ਵੀ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ? ਸਾਡੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸਭਾਵਾਂ ਵੀ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਪਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਵਾਇਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਨੋਰਥ, ਠੋਸ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕਲਮ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਬਹਿਰ ਜਾਂ ਬੰਦਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੱਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਨਹਿਰਾਂ ਕੱਸੀਆਂ ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਹਿਣ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਬਾਖੂਬੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ “ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ” ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਅਣਮੁੱਲੀ ਰਾਇ ਜਰੂਰ ਦੇਣੀ। ਉਸਾਰੂ ਤੇ ਨਿੱਗਰ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ “ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ” ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰੂਪੀ ਗੁਲਦਸਤੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਣਗੇ।

ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ

“ਭਾਖੜੀਆਣਾ”

ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਥੀ

ਸੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਘਨੇਰੇ ਸਾਥੀ
ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਟਾਂਵਾਂ-ਟਾਂਵਾਂ,
ਸਾਥੀ ਬਣਨੋਂ ਨਾਬਰ ਹੁੰਦਾ
ਆਪਣਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾਂ।

ਉਮਰਾਂ ਤੱਕ ਨਿਭਾਵਣ ਦੇ ਜੋ
ਲੱਖ ਕਰਦੇ ਸੀ ਵਾਅਦੇ,
ਰੋਜ਼ ਹੀ ਦਰ ਖੜਕਾਵਣ ਵਾਲੇ
ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਸਿਰਨਾਵਾਂ।

ਤਲੀਆਂ ਝੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ
ਹੁਣ ਮੁੜਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣੇ,
ਛੱਡ ਬਨੇਰਾ ਖਾਲੀ ਕਰਦੇ
ਉੱਡ ਜਾ ਕਾਲਿਆ ਕਾਂਵਾਂ।

ਹਿੱਕ ਦਾ ਵਾਲ ਕਹਾਵਣ ਵਾਲੇ
ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣੋਂ ਸੰਗਣ,
ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੀ ਬਣਦੇ
ਕਰ-ਕਰ ਸ਼ੋਖ ਅਦਾਵਾਂ।

ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੇਲਾ-ਗੋਲਾ
ਅੱਖ ਖੁੱਲੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ,
ਕਿਹੜੇ ਰਾਹੀਂ ਸੱਜਣਾਂ ਆਉਣਾ
ਕਿੱਥੇ ਨੈਣ ਵਿਛਾਵਾਂ।

ਸੱਜਣਾ ਖਾਹਿਸ਼ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ
ਤੂੰ ਸ਼ਿਕਰਾ ਬਣ ਆਵੇਂ,
ਪਿੰਜਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕਾਲਜਾ
ਤੇਰੀ ਚੁੰਝ ਨੂੰ ਲਾਵਾਂ।

ਰੁੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਉੱਡੇ ਪੰਛੀ
ਪਏ ਆਲ੍ਹਣੇ ਖਾਲੀ,
ਬੋਟ ਵਿਚਾਰੇ ਪਏ ਉਡੀਕਣ
ਮੁੜ ਨਾ ਪਰਤੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ।

ਸਿਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉੱਖਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ
ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ,
ਨੱਚਕੇ ਯਾਰ ਮਨਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ
ਝਾਂਜਰ ਪਈ ਛਣਕਾਵਾਂ।

ਮਾਰੂਥਲ 'ਚ ਕੱਲਮ-ਕੱਲੀ
ਡਾਚੀ ਵਾਲੇ ਤੁਰ ਗਏ,
ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ ਕੋਹਾਂ ਤੀਕਰ
ਸੁੰਨੀਆਂ ਕਰ ਗਿਆ ਰਾਹਵਾਂ।

ਲੱਖ ਵਰਜਿਆ ਮੁੜਿਆ ਨਾਹੀਂ
ਦਿਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਕੋਈ,
ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਰੀ ਕੁਤਾਹੀ
ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੈਂ ਪਛਤਾਵਾਂ।

ਟੰਗੀ ਲੀਰ ਛਾਪਿਆਂ ਉੱਤੇ
ਕੋਈ ਨਾ ਵਾਰਿਸ-ਬੇਲੀ,
ਜਿੰਦ ਨਿਮਾਣੀ ਫਸੀ ਕੁੜਕੀ
ਕੀਕਣ ਜਾਨ ਛਡਾਵਾਂ।

ਤਾਹਨੇ-ਮੋਹਣੇ ਝੱਲਣੇ ਪੈਂਦੇ,
ਤਰਸ ਰਹਿਮ ਦਾ ਜਿਊਣਾ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਦਿਲ ਚੰਦਰੇ ਦਾ
ਕਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲ ਸੁਣਾਵਾਂ।

ਹੱਕ

ਹੱਕ ਮੰਗਿਆਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ
ਹਿੱਕ ਡਾਹ ਕੇ ਲੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਕਦੇ ਪਿੱਠ ਲਕੋਇਆਂ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ
ਮਰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹੱਕ ਜਿਤਾਵਣ ਲਈ
ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਭੋਗਲ, ਜਦ ਹੀਲੇ ਮੁੱਕ ਜਾਵਣ
ਮੁੱਠਾ ਤੇਗ ਦਾ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ।।

ਗੁਰਬਿਆਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਾਂ,
ਦਿਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਦੇ ਦੁਖਾਇਆ ਨਹੀਂ।
ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਬਣਦੇ ਹਾਂ,
ਕਿਸੇ ਹੱਸਦੇ ਤਾਂਈਂ ਰੁਆਇਆ ਨਹੀਂ।
ਲੂਤੀਆਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ,
ਤੇਲ ਬਲਦੀ ਉਤੇ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ,
ਦਾਤੇ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ,
ਉਹਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਰਹਿਮਤ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ।।

ਜਾਹ ਪੁੱਛ ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੋਂ,
ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਤਰਬੱਲ ਮਚਾਇਆ ਸੀ।
ਉਹਨੇ ਇੱਟ 'ਨਾ ਇੱਟ ਖੜਕਾਈ ਸੀ,
ਵਜ਼ੀਦੇ ਨੂੰ ਸੋਧਾ ਲਾਇਆ ਸੀ।
ਉਸ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਲਮ ਦਾ,
ਹੱਥ ਜਾ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਮਲਕੀਅਤ ਦਾ ਹੱਕ ਦੁਆਇਆ ਉਸ,
ਉਹਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਅਸੀਂ ਗਿਣ-ਗਿਣ ਬਦਲੇ ਲਵਾਂਗੇ
ਜਿਹੜੇ ਕਰ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਧ੍ਰੋਹ,
ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਮੱਤ ਜੋ
ਲਈ ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰੋਅ,
ਹੱਕ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ
ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਲੈਣਗੇ ਖੋਹ।
ਅਸੀਂ ਬੱਬਰਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ 'ਚੋਂ
ਗਦਾਰਾਂ ਤਾਂਈਂ ਪਛਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਜੰਗ ਜਿੱਤੇ ਲੜ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨਾਲ,
ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸੀ।
ਸੂਰੇ ਫੌਜੀਆਂ ਖੇਡ ਕੇ ਜਾਨਾਂ 'ਤੇ,
ਸਿਰ ਮਾਣ 'ਨਾ ਉੱਚੇ ਕੀਤੇ ਸੀ।
ਸਾਡੇ ਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ,
ਹੱਸ ਜਾਮ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪੀਤੇ ਸੀ।
ਜਾਨੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਭਾਰਤ,
ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੀਨਾ ਤਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੋ,
ਵਹਿਣ ਅਟਕ ਦੇ ਉਹ ਅਟਕਾ ਗਿਆ ਸੀ
ਦਰਿਆ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ ਸਹਿਮ ਗਿਆ,
ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਉਸ,
ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਪੜ੍ਹੀਏ ਜਦ,
ਉਹਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਜਿਤਾਉਣੇ ਲਈ,
ਕਿਸੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਇਆ ਸੀ।
ਚੜ੍ਹ ਹੱਸਿਆ ਚਰਖੜੀ ਉੱਤੇ ਕੋਈ,
ਕਿਸੇ ਖੋਪੜ ਸਿਰੋਂ ਲੁਹਾਇਆ ਸੀ।
ਕੋਈ ਜੰਡ 'ਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ,
ਕੋਈ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਲਟਕਾਇਆ ਸੀ।
ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ,
ਸਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਹਾਣਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਜ਼ਾਲਮ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਵਣ ਲਈ,
ਗੁਰਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਜਾਇਆ ਸੀ।
ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਕਰ ਖੰਡਨ,
ਊਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟਾਇਆ ਸੀ।
ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ,
ਸਰਬੰਸ ਹੀ ਵਾਰ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ।
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਸਿਰ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਨੇ,
ਜਦ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ਦੇ ਹਾਂ।
ਅਸੀਂ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,
ਹੱਕ ਜ਼ੋਰ 'ਨਾ ਲੈਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ॥

ਰੰਗ

ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਜੀਵਨ ਰੰਗਣਾ,
ਰੰਗਾਂ ਵਾਂਗਰ ਘੁਲ ਮਿਲ ਜਾਹ,
ਰੰਗਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਰੰਗ ਉਧਾਰੇ
ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆ ਨਵੀਂ ਵਸਾ।

ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਵੀ ਰੰਗੀ ਜਾਵੇ
ਜਦ ਮੈਂ ਹਵਾ ਦੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਤੱਕਾਂ,
ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕੇ
ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਉਹ ਦਏ ਚੜ੍ਹਾ।

ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਭਰਿਆ
ਸੱਭ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲ਼ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਸਾਂਝਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਲੈ
ਐਸੀ ਕੋਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ।

ਕੇਸਰੀ, ਹਰਾ ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਭਗਵਾਂ
ਇਹ ਸੱਭ ਭੇਸ ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਰੰਗ,
ਜੇ ਕਰ ਰੂਹ ਬੇਰੰਗੀ ਰੱਖੀ
ਐਵੇਂ ਧਰਮ ਦਾ ਰੋਲ਼ਾ ਨਾ ਪਾ।

ਹੁਸਨ ਦਾ ਰੰਗ ਮਗਰੂਰ ਬੜਾ ਹੈ
ਕੁਦਰਤ, ਦਾਤ ਅਨੋਖੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ,
ਉਹ ਲਹਿੰਦੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਰਗਾ
ਸੁਰਖ਼ ਹੋਂਠਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਅ।

ਹੌਂਸਲੇ ਦਾ ਵੀ ਰੰਗ ਅਨੋਖਾ
ਜੱਗ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾਉਣੀ ਜਾਣੇ,
ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ
ਸਾਗਰ, ਪਰਬਤ ਲੈਂਦਾ ਗਾਹ।

ਇਸ਼ਕੇ ਦਾ ਰੰਗ ਭਗਤੀ ਰੰਗਾ,
ਚੜ੍ਹੇ ਖੁਮਾਰੀ ਦੂਣ ਸਵਾਈ,
ਯਾਰ ਜਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਜੇ ਪਾਉਣਾ
ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਮਿਟਾਅ।

ਦਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਹੈ ਵਡਮੁੱਲਾ
ਕੋਮਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗਰ ਹਿਰਦਾ,
ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਰੰਗ, ਨਸਲਾਂ ਛੱਡਕੇ
ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ।

ਯਾਰੀ ਦਾ ਰੰਗ ਕਦੇ ਨਾ ਫਿੱਟੇ
ਯਾਰ ਹੋਣ ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਸੁਦਾਮਾ,
ਭੁੱਲ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਹ।

ਰੰਗ ਨੀਂਦ ਜਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲਾ
ਆਸ, ਉਮੀਦਾਂ ਵਾਂਗ ਰੰਗੀਲਾ,
ਐਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਦੇ ਨਾ ਉੱਡੇ
ਉਮਰਾਂ-ਭਰ ਲਈ ਰੰਗ ਹੰਢਾਅ

ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਰੰਗ ਵਾਹਵਾ ਗੂੜ੍ਹਾ
ਸਹਿਣ-ਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਂਗਰ ਪੱਕਾ,
ਕਦੇ ਵੀ ਫਿੱਕਾ ਪੈਣ ਨਾ ਦੇਵੀਂ
ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਦਾ ਰੱਖ ਸੁਭਾਅ।

‘ਭੋਗਲ’ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮੰਨੇ
ਹਰ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਵੇਂ ਤੂੰ ਹਾਣੀ,
ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਹੁਹ ਨੂੰ ਐਸਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾ।

ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸਾ

ਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰਸਾ ਤੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਆਪਣੀ,
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਉੱਚੀ ਪੱਗ ਦੀ ਹੈ ਸ਼ਾਨ,
ਸਾਰੇ ਜੱਗ 'ਚ ਮਹਾਨ,
ਹੋਣ ਸਿਫਤਾਂ ਚੁਫੇਰੇ
ਸ਼ੋਭਾ ਕਰਦਾ ਜਹਾਨ।
ਸਿਰ ਤਾਜ ਰਿਹੈ ਸਜ,
ਜੜੋ, ਤਾਜ ਵਿੱਚ ਨਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਬੋਲ,
ਰੱਬ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ ਟੋਲ੍ਹ,
ਛੱਡ ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ
ਨਾ ਤੂੰ ਕਬਰਾਂ ਫਰੋਲ।
ਬਾਣੀ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਰੱਬ,
ਸੇਧ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਬਾਹਲੇ ਵਹਿਮ ਨਾ ਵਧਾਉ,
ਗੁੱਗੇ ਪੂਜਣ ਨਾ ਜਾਉ,
ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪਾਕੇ
ਸੁੱਤੇ ਨਾਗ ਨਾ ਜਗਾਉ।
ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵੱਗ,
ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਹੇ ਠੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

“ਹਮਕੋ-ਤੁਮਕੋ” ਨਕਾਰੋ,
“ਅਸੀਂ-ਤੁਸੀਂ” ਸਤਿਕਾਰੋ,

ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾ ਭੁਲਾਇਉ
ਪੰਜਾਬੀ ਪੁੱਤ ਸਰਦਾਰੋ।
ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਡਾ ਰੱਬ,
ਰਹੀ ਨਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮੱਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਕੈਸੀ ਚੰਦਰੀ 'ਵਾਅ ਵਗੀ,
ਜਵਾਨੀ ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲੱਗੀ,
ਖਾ ਕੇ ਚਿੱਟਾ-ਕਾਲਾ ਗੰਦ
ਗੱਭਰੂ ਹੋ ਗਏ ਡਰੱਗੀ।
ਦਾਰੂ-ਸਿੱਕੇ ਨਾਲ ਰੱਜ
ਰਹੇ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਗੱਜ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰ,
ਗਾਉਂਦੇ ਲੱਚਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ,
ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਚਾਉਣ
ਅੱਧ-ਨੰਗੀ ਮੁਟਿਆਰ।
ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਤੇ ਲੱਜ
ਲਾਉਣ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਵਿਰਸਾ ਰੱਖਣਾ ਅਬਾਦ,
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਯਾਦ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਨਾ ਭੁਲਾਵੀਂ
ਰੀਤੀ-ਰਸਮਾਂ ਰਿਵਾਜ।
ਸਿੱਖੇ ਚੰਗੇ-ਭਲੇ ਚੱਜ ,
ਸ਼ੋਭਾ ਕਰੇ ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ।
ਸਾਂਭੋ ਮਾਣ-ਮਤੀ ਪੱਗ ਬਈ ਪੰਜਾਬੀਉ॥

ਪਰਵਾਸੀ ਦੁੱਖਾਂਤ

ਤੁਰ ਗਏ ਮਾਪੇ, ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ
ਖਾਲੀ ਵਿਹੜਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਇਆ,
ਤੱਕ ਬਾਪੂ ਦੀ ਸੱਖਣੀ ਕੁਰਸੀ
ਮੇਰਾ ਕਾਲਜਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਇਆ।

ਬੰਦ ਪਏ ਨੇ ਅੱਜ ਦਰਵਾਜ਼ੇ
ਜਿੱਥੇ ਵੱਜਦੇ ਸੀ ਕਦੇ ਵਾਜ਼ੇ,
ਅੱਜ ਬੂਹੇ ਤੇ ਜਿੰਦਰਾ ਲਟਕੇ
ਤਾਹੀਉਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਦਰ ਖੜਕਾਇਆ।

ਕੋਈ ਸਵਾਰ ਨਾ 'ਮੈਂਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰੀ,
ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੀ ਬੱਕੀ ਦੇ ਵਾਂਗਰ
ਸਾਈਕਲ ਬਾਪੂ ਦਾ ਕੁਰਲਾਇਆ।

ਕੈਂਸਰ ਖਾਧਾ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ
ਮੇਰੇ ਨਾ ਤਾਹਨੋਂ-ਮੇਹਣੀ ਹੋਇਆ,
ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਮੇਰੇ ਲਾਡਲਿਆ ਤੂੰ
ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਕੇ ਦਰਦ ਵੰਡਾਇਆ।

ਬੰਨ੍ਹ ਰੁਮਾਲੀ ਗੁੱਟੀ ਉੱਤੇ
ਸਕੂਲੇ ਤੋਰਦੀ ਸੀ ਮਾਤਾ ਜੀ,
ਏਕ-ਉੱਕਾਰ ਦਾ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਕੇ
ਗੁਟਕਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜਾਇਆ।

ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਉੱਤੇ ਜਾਲੇ ਲੱਗੇ
ਧੂੜ-ਘੱਟੇ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ,
ਘਰ ਸਾਡਾ, ਨਾ ਲੱਗੇ ਸਾਡਾ!!
ਮਾਂ ਨੇ ਸੀਰਾ ਜੋ ਲਿਸ਼ਕਾਇਆ।

ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਖਿੰਡੀ
ਬਾਪੂ ਦੇ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ,
ਨਾ ਬਿੱਕਰ ਨਾ ਰੂਪੀ, ਤੇਜ਼ਾ
ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾ ਤਾਇਆ।

ਨਾ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਲੱਭਣ
ਨਾ ਖੰਘੂਰਾ, ਦੱਬਕਾ, ਘੂਰੀ,
ਉਹਦੀ ਚੁੱਪ ਚੋਂ ਬੋਲਦਾ ਸੁਣਿਆ
ਘਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ।

ਮਾਂ ਨੇ ਕੱਢੀਆਂ ਪਿਆਰ 'ਚ ਗਾਲਾਂ
ਅੱਜ ਬਣੀਆਂ ਨੇ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਨਾਲਾਂ,
ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀਆਂ
ਮਾਂ ਜੋ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ।

ਬਾਰੀਆਂ-ਬੂਹੇ ਸਿਉਂਕ ਨੇ ਖਾਧੇ
ਤਿੜਕੀਆਂ ਕੰਧਾਂ, ਥੰਮ੍ਹ-ਸ਼ਤੀਰਾਂ,
ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਸਤਾ
ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੀ ਲੱਗੇ ਪਰਾਇਆ।

ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਫਰੋਲੀ
ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ ਜੋ ਲਾਲ ਗੁਆਚੇ,
ਰੋਣੇ-ਧੋਣੇ, ਪਿੱਟ-ਸਿਆਪੇ
ਆਹ ਕੁੱਝ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ।

ਪਿਆਰ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਤੁਲਣ ਦੇ ਲਈ
ਰੱਬ ਵੀ ਮਾਪਿਆਂ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਰੱਬ ਤੋਂ ਉੱਚੀ
ਜਾਂ ਜੋ ਬਾਪੂ ਲਾਡ ਲਡਾਇਆ।

ਵਸਦਾ ਰਹੇ ਉਹ ਨਗਰ-ਖੇੜਾ
ਜਿੱਥੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਵਸਦੀ,
'ਭੋਗਲ' ਦਾ ਪਿੰਡ ਭਾਖੜੀਆਣਾ
ਜਿਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮੈਂ ਹਾਂ ਜਾਇਆ।

ਅਣੋਖਾ ਗੀਤ

ਅਣੋਖਾ ਗੀਤ ਮੈਂ ਲਿਖਣਾ
ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਗਾਉਣਾ,
ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ
ਜ਼ਮਾਨੇ ਸੰਗ ਮੈਂ ਗਾਉਣਾ।

ਕਰਨਗੇ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਬੋਲ
ਲਤਾੜੀ ਹੋਈ ਖ਼ਲਕਤ ਦੀ,
ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਦੱਬੀ-ਕੁਚਲੀ ਜੋ
ਸਤੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਨੇ ਗਾਉਣਾ।

ਨਾ ਪਾਵੇ ਢਾਲ ਕੇ ਸਿੱਕਾ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ,
ਸਾਂਝੀ ਵਾਲਤਾ ਦਾ ਛੰਦ
ਜਾਤਾਂ-ਵਰਣਾਂ ਨੇ ਗਾਉਣਾ।

ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ, ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ
ਵਿਰਸਾ, ਵਿਸਰ ਨਾ ਜਾਵੇ,
ਮਾਣ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ 'ਤੇ
ਵਜਾ ਕੇ ਢੋਲ ਮੈਂ ਗਾਉਣਾ।

ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜੇ ਆਸ਼ਕ
ਚੜ੍ਹੇ ਹੱਸ ਫਾਂਸੀਆਂ ਉੱਤੇ,
ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ
ਮਕਤਲ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਗਾਉਣਾ।

ਭਰੇਗਾ ਸੱਚ ਦੀ ਹਾਮੀ
ਦੁਰਕਾਰੂ ਝੂਠਿਆਂ ਤਾਂਬੀਂ,
ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਟੱਕਰ
ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ 'ਤੇ ਗਾਉਣਾ।

ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਔਰਤ ਦਾ
ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਰੱਬ ਦਾ ਇਹ,
ਮਮਤਾ ਮਾਂ ਦੀ ਮੂਹਰੇ
ਮੈਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਗਾਉਣਾ।

ਘੱਲੇਗਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੱਦੇ
ਬੁਝਾਉ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ,
ਮੁਲਾਣੇ, ਪਾਦਰੀ ਤੇ ਭਾਈ
ਇਕੱਠਿਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਗਾਉਣਾ।

ਚਰਖੜੀ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਜਿਹੜੇ
ਰੁੱਖ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾੜੇ,
ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ
ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਣਾ।

ਗਾਉਣੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਦੇ ਸੋਹਲੇ
ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ,
ਅੰਨਦਾਤਾ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ
ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਖੇਤ ਬਹਿ ਗਾਉਣਾ।

ਪਿਆਸੇ ਲਹੂ ਦੇ ਫਿਰਦੇ
ਚੁੰਝਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਹੈ ਲੱਗਾ,
ਐ ਬਾਜ਼ੋ! ਬਾਜ਼ ਆ ਜਾਓ
ਨਿਡਰ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਹੈ ਗਾਉਣਾ।

ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਡਾਹ ਕੇ ਮੋਢਾ,
'ਭੋਗਲ' ਦੀ ਰਹੀ ਕੋਸ਼ਿਲ
ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜੁਝ ਕੇ ਗਾਉਣਾ।

ਉੱਚ-ਉਡਾਰੀ

ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਵਧਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ,
ਗਿੱਧੇ-ਭੰਗੜੇ ਪਾ ਲੈਨਾਂ ਹਾਂ,
ਸੱਜਣ ਬੇਲੀ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਪੀਘ ਚੜ੍ਹਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਉਲਫ਼ਤ ਦੇ ਤੰਦ ਪਾਉਣੇ ਜਾਣਾ,
ਤਣਦਾ ਰਹਿਨਾ ਮੋਹ ਦਾ ਤਾਣਾ,
ਰੋਸੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਕਰਨੇ ਛੱਡ ਕੇ
ਗੁੱਸੇ-ਗਿਲੇ ਭੁਲਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ,
ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ-ਮਿੱਤ ਜ਼ਮਾਨਾ,
ਪਿਆਰ ਦੀ ਬੀਨ ਵਜਾ ਵੈਰੀ ਨੂੰ
ਕੀਲ ਪਟਾਰੀ ਪਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਦਿਲਦਾਰ ਦੀ ਸੱਧਰ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾਂ,
ਮੀਤ ਦੇ ਹਰ ਨਖ਼ਰੇ 'ਤੇ ਮਰਦਾਂ,
ਸੋਹਣੇ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨ ਲਈ
ਅੰਬਰੋਂ ਤਾਰੇ ਲਾਹ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਾਂ ਦੁਆਵਾਂ,
ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਖ਼ੈਰ ਮਨਾਵਾਂ,
ਸੜ ਨਾ ਜਾਏ ਅਮਨ ਦੀ ਲੰਕਾ
ਵਾਹ-ਡਾਹ ਪੂਰੀ ਲਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਮ ਬਣਾਇਆ,
ਲੋਹੇ ਵਰਗਾ ਜਿਸਮ ਕਮਾਇਆ,
ਫੁਟਬਾਲ, ਹਾਕੀ ਖੇਡ ਕਬੱਡੀ,
ਜ਼ਿਮਖਾਨੇ ਵੀ ਜਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਤਕਦੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਨਾ ਕਰਦਾਂ,
ਤਦਬੀਰਾਂ ਦੀ ਹਾਮੀਂ ਭਰਦਾਂ,
ਸੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਗੁੰਦ ਕੇ
ਜੀਵਨ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਧਾਰਨੀਂ ਧਰਮ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੈਂ,
ਪਿੱਠੂ ਨਾ ਭਰਮ-ਮਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੈਂ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ
ਬਾਣੀ-ਪਾਠ ਧਿਆ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਸਿਰ-ਧੜ ਦੀ ਵੀ ਲਾਉਣੀ ਜਾਣਾ,
ਯਾਰ ਤੋਂ ਜਿੰਦ ਲੁਟਾਉਣੀ ਜਾਣਾ,
ਰੱਬ ਬਰਾਬਰ ਦਰਜਾ ਉਸਦਾ
ਸਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਭਾਣਾ,
ਵਹਿਮ ਪਖੰਡ ਨਾ ਕਰਨੇ ਜਾਣਾ,
“ਉਹਦੀ” ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਗੁਜ਼ਰੇ ਜੀਵਨ
ਆਪਣਾ ਮਨ ਸਮਝਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਕੁੱਸਿਆਂ ਤਾਈਂ ਮਨਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ,
ਹਰ ਹਿਰਦਾ ਨਸ਼ਿਆ ਲੈਨਾ ਹਾਂ,
ਮਸਤ ਰਹਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਰੋ
ਹੱਸਦਾ ਅਤੇ ਹਸਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਬਹਿਰ-ਬੂਹਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ
ਸਾਦਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹਾਂ ਸਿੱਖਦਾ,
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤੁਕਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ
ਗੀਤ ਅਣੋਖਾ ਗਾਅ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰੇ
ਪਰਬਤ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੇ ਜ਼ੇਰੇ,
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੰਭ ਬਣਾ ਕੇ
ਉੱਚ-ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਲੈਨਾ ਹਾਂ।

ਦਸਤਾਰ

ਪੰਜ ਗਜ਼ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸਜਦੀ, ਤਾਜ ਵਾਂਗ ਦਸਤਾਰ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੋਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਮੁੱਢ ਕਦੀਮੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ
ਸਿਰ-ਬੱਝੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ, ਸਨਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
ਪੱਗ ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਬੰਨੀ, ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਅਫਗਾਨਾ ਨੇ
ਮਿਸਰਾਂ-ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ, ਤਾਣ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।
ਪੱਗ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਉਂ ਸੱਚੀ ਸਰਕਾਰ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੋਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਪੱਗ ਵਟਾ ਕੇ ਸੂਰੇ, ਸਿਰਾਂ 'ਨਾ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ
ਜੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਹੇ, ਤਾਂ ਅਪਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
ਪੱਗ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਮਾਣ ਦਾ, ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ
ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ, ਵੱਖ ਪਹਿਚਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।
ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ 'ਤੇ, ਹੈ ਕੀਤਾ ਉਪਕਾਰ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੋਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਪੱਗ ਨੂੰ ਦਾਗ ਜੇ ਲੱਗੇ, ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੱਕ ਨਾ ਧੋਅ ਹੁੰਦਾ
ਬਾਪ ਦੇ ਸਿਰ ਜੋ ਬੱਝੀ, ਉਹ ਸਨਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
ਪੱਗ ਨੂੰ ਜੋ ਹੱਥ ਪਾਵੇ, ਉਹ ਬਚਕੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰੀ, ਜੱਗ ਜਗਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।
ਯੋਧੇ-ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਅਣਖੀ, ਕਰਨ ਇਹਦਾ ਸਤਿਕਾਰ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੋਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਪੱਗ ਸਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੀ, ਮਾਣ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਦਾ
ਸਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ, ਕੁਰਬਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
ਪੱਗਾਂ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ, ਨੀਲੀ, ਕਾਲੀ, ਚਿੱਟੀ, ਪੀਲੀ
ਫਿਫਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਸ਼ੌਂਕ ਦਾ ਮਾਣ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।

ਸ਼ੌਕੀਨ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ, ਬਣਦੀ ਸਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੌਂਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਪੱਗ ਰਸਮਾਂ ਦੀ ਬੱਝਦੀ, ਬਾਪ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਭੋਗ ਸਮੇਂ
ਸਮਾਜਿਕ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਦੋਂ, ਫੁਰਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
ਪੱਗ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ, ਸਿਰ ਵੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ
ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਿਆ, ਇਕ ਵਰਦਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।
ਪਿਆਰ ਦੇ ਪੇਚਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਬੱਝਾ, ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੌਂਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਪੱਗ ਪੋਚਵੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਪਟਿਆਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ
ਮਾਂਡੀ ਲਾਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਦੀ, ਵੱਖ ਸ਼ਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ,
'ਨਛੱਤਰ' ਜਿਹੇ ਨਦਾਨੋ, ਕੁੱਝ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਕਰੋ ਯਾਰੋ
ਤਾਜ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਫੱਬਦੀ, ਬੜੀ ਮਹਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਪੱਗ।
ਤੁਰਲੇ ਅਤੇ ਮੜਾਸੇ ਦਾ ਵੀ, ਹੈ ਉੱਚਾ ਕਿਰਦਾਰ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ, ਸਿਰ ਸੌਂਹਦੀ ਦਸਤਾਰ।

ਸਾਂਝਾਂ ਦੀ ਵੰਡ

ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਵੱਢ-ਟੁੱਕ ਕਰਕੇ
ਧਰਤੀ ਵੰਡੀ, ਵੰਡ ਲਏ ਪਾਣੀ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਨਾ ਸੀ ਧਰਤੀ ਉੱਗਦੀ
ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾਈ ਹਰਿਆਲੀ,
ਸਾਦਾ ਭੋਜਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ
ਹਰ ਪਾਸੇ ਦਿਸਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ,
ਪੰਜਾਬ ਸਵਰਗੋਂ ਸੀ ਸੋਹਣਾ
ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨ ਨਿਰਾਲੀ,
ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗਰ ਝਿਲ-ਮਿਲ ਕਰਦਾ
ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਦਾ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਕਰ ਟੁਕੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧੜ ਦੇ
ਇਕ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਲਹਿੰਦਾ,
ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਣ ਸੱਜਰੇ ਵੈਰੀ
ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਰੜਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ,
ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਸੀਨੇ ਲੱਗੀ
ਈਰਖਾ ਦੀ ਵਿੱਸ ਘੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ,
ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਜਿਸ ਗੋਦ ਖਿਡਾਏ
ਅੱਜ ਉਹ ਧਰਤੀ ਬਣੀ ਨਿਮਾਣੀ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ।

ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੀ ਚੁੰਨੀ
 ਮਰਦਾਂ ਸਿਰ ਸੋਹਣ ਦਸਤਾਰਾਂ,
 ਗਾਮੇ ਵਰਗੇ ਗੱਭਰੂ ਫੱਬਦੇ
 ਮਾਤਾ ਭਾਗੋ ਵਰਗੀਆਂ ਨਾਰਾਂ,
 ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ
 ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਬਲਕਾਰਾਂ,
 ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਸੀ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ
 ਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਸਭ ਹਾਣੀ।
 ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
 ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਲਹੂ ਹੁੰਦਾ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਗਾੜ੍ਹਾ
 ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਸੀ ਪੱਕੀਆਂ ਤੰਦਾਂ,
 ਚਾਅ-ਮਲਾਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਲੱਦੇ
 ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਸੀ ਤੇਹ-ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ,
 ਉਲਫ਼ਤ ਦੇ ਵੱਟ ਮੋਟੇ ਰੱਸੇ
 ਦਿੱਤੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਪੀਡੀਆਂ ਗੰਢਾਂ,
 ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗਰ ਖਿੰਡ ਗਈ
 ਸੱਤੇ ਅਤੇ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਢਾਣੀ।
 ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
 ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਵਹਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਦਰਿੰਦੇ ਬਣ ਕੇ
 ਰਲ ਮਿਲ ਕੁੱਕੜ-ਖੇਹ ਉਡਾਈ,
 ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਤੱਕ ਕਰਤੂਤਾਂ
 ਪਿੰਡੀਂ-ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਮਚੀ ਦੁਹਾਈ,
 ਘੁੱਗ ਵਸਦੇ ਹੀ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ
 ਖੁਦ ਅਪਣੱਤ ਨੂੰ ਸੀ ਅੱਗ ਲਾਈ।
 ਕੌਣ ਅਮਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਗਿਆ

ਕਿਸੇ ਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਪਛਾਣੀ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਸਾਂਝਾਂ ਦਾ ਗਲ ਹੱਥੀਂ ਘੁੱਟਿਆ
ਤਾਹੀਓਂ ਵਗੀਆਂ ਤਲਖ ਹਵਾਵਾਂ,
ਪਿੱਠ ਵਿੱਚ ਖੰਜਰ ਖੋਭੇ ਸੱਜਣਾ
ਖੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਭਰਾਵਾਂ,
ਆਪਣੀ ਅਕਲ 'ਤੇ ਪਰਦੇ ਪਾਕੇ
ਕੋਹੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਮਾਂਵਾਂ।
'ਭੋਗਲ ਕਾਲਜ' ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ
ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਸੁਣ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ।
ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਦਤ ਬੀਤੀ
ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੀ॥

ਗੁੱਸਾ-ਗਿਲਾ

ਸੁਣ ਨਿੱਕੀ-ਮੋਟੀ ਗੱਲ
ਗੁੱਸਾ ਕਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਯਾਰਾ,
ਸਾਝਾਂ ਵਿੱਚ ਤਣ-ਬੁਣ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ।

ਮੁਕਾਉਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੰਧ
ਰਲ, ਕਸਮ ਹੈ ਖਾਧੀ,
ਚਾਰ ਜੁਗ ਮੈਂ ਉਡੀਕਾਂ
ਤੂੰ ਵੀ ਨਾ ਲਾਈਂ ਕੋਈ ਲਾਰਾ।

ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਤੂੰ ਸਾਥੀ
ਧਰਾਂ ਧਿਆਨ ਨਿੱਤ ਤੇਰਾ,
ਵਿਛੋੜਾ ਮੌਤ ਦੇ ਹੈ ਤੁੱਲ
ਬੋਝ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਭਾਰਾ।

ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਤੂੰ ਹਾਣੀ
ਜਿੰਦ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਲਿਖਾਈ,
ਮੇਰਾ ਜੱਗ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦੇ
ਬਣ ਅੰਬਰ ਦਾ ਤਾਰਾ।

ਸਾਡੀ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ
ਸੰਧੀ ਰੱਬ ਤੋਂ ਲਿਖਾਈ,
ਸਵਰਗ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਸੁੰਨੇ
ਸੁੱਖ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰਾ।

ਤੇਰ-ਮੇਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ
ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਹੋ ਜਾਈਏ,
ਝੂਟ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਪੀਘ
ਲਈਏ ਅਰਸ਼ੀ ਹੁਲਾਰਾ।

ਚਿੱਟੇ ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ
ਬੇਦਾਗ਼ ਨਾਤਾ ਗੰਢ,
ਤੇਰਾ ਹਾਸਾ, ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿਲਦਾਰਾ।

ਖ਼ਾਬਾਂ ਦਾ ਤੂੰ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ
ਤੇਰੀ ਸਦਾ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ,
ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਵਾਸਾ
ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਛੰਨਾਂ-ਢਾਰਾ।

ਇਸ ਆਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਜੀਵਾਂ
ਆਉਣਾ ਦਿਨ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ,
ਇਕੱਠੇ ਬਹਿਣ ਦਾ ਸਬੱਬ
ਚਮਕੇ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਸਿਤਾਰਾ।

ਮੇਰਾ ਤੱਤੜੀ ਦਾ ਵੇਸ
ਜਿਵੇਂ ਹੀਰ ਕੋਈ ਸਲੇਟੀ,
ਤੂੰ ਵੀ ਕੰਨ ਪੜਵਾਕੇ
ਭਟਕੇਂਗਾ ਮਾਰਾ-ਮਾਰਾ।

ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਾ ਜੋਸ਼ ਮਾੜਾ
ਅਜਮਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚੰਗਾ,
ਤੂੰ ਹੈਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ
ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇਂ ਸਰਦਾਰਾ।

ਜੱਗ ਲੋਭੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ
ਮੁੱਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਾ ਵੱਟੀਂ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ
ਕਰ ਬੈਠੇਗਾ ਕੋਈ ਕਾਰਾ।

ਸਚਾਈਆਂ

ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬੋਲ
ਅਤੇ ਵਹਿ ਚੁੱਕੇ ਪਾਣੀ,
ਮੁੜ ਵਾਪਿਸ ਨਾ ਪਰਤਦੇ
ਜਿਵੇਂ ਵਿੱਛੜੇ ਹਾਣੀ।

ਤੀਰ ਕਮਾਨੋਂ ਨਿਕਲੇ
ਅਤੇ ਬੀਤੇ ਵੇਲੇ,
ਮੇਲੇ ਤੀਆਂ ਵਾਲੜੇ
ਤ੍ਰਿੰਜਣਾਂ ਦੀ ਢਾਣੀ।

ਜੁੜੇ ਨਾ ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਕਦੇ
ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਤਰੇੜਾਂ,
ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਘੋੜਾ ਦੱਬਿਆ
ਬਣੇ ਮੌਤ ਦਾ ਹਾਣੀ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ
ਵਗੀ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ,
ਟੁੱਟਿਆ ਸੁਪਨਾ ਨਾ ਜੁੜੇ
ਗੱਲ ਝੂਠ ਨਾ ਜਾਣੀ।

ਅੱਖ 'ਚੋਂ ਕਿਰਿਆ ਅੱਥਰੂ
ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹਾਉਕਾ,
ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਦੁਰਸੀਸ ਹੈ
ਇਕ ਅਜਬ ਕਹਾਣੀ।

ਟੁੱਟਿਆ ਤਾਰਾ ਅੰਬਰੋਂ
ਪੂੰਏ ਦੀਆ ਲਕੀਰਾਂ,
ਤਰੇਲ ਦੇ ਤੁਬਕੇ ਭਾਫ਼ 'ਤੇ
ਬਣੇ ਬਰਫ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਲੜਨਾ-ਘੁਲਣਾ, ਭੁੱਲਣਾ
ਬਚਪਨ ਦੀਆ ਗੱਲਾਂ,
ਜਵਾਨੀ ਉਮਰ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ
ਬਣੇ ਇਸ਼ਕ ਕਹਾਣੀ।

ਪੁੱਪ ਕਰਦੀ ਪਰਛਾਵੇਂ ਪੈਦਾ
'ਤੇ ਸਿੱਖਰ ਦੁਪਹਿਰਾ ਸ਼ਾਮ,
ਸੂਰਜ ਗੋਡਣੀ ਲਾ ਬਹੇ
ਜਾਗੇ ਰਾਤ ਦੀ ਰਾਣੀ।

ਲੱਗੀਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਟੁੱਟਦੀਆਂ
ਦਿਲ ਹੋਵਣ ਚੂਰੋ-ਚੂਰ,
ਫਿਰ ਵੀ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਦੀ
ਫਿਰੇ ਆਸ਼ਕ ਢਾਣੀ!

ਰੁਕ ਜਾਣੀ ਹੈ ਨਬਜ਼
ਵਜ਼ੂਦੋਂ ਉੱਡਣੇ ਭੌਰ,
'ਭੋਗਲ' ਤਦ ਗੱਲ ਮੁੱਕਦੀ
ਨਾ ਪਰਤੇ ਜਿੰਦ ਨਿਮਾਣੀ।

ਜ਼ਮਾਨਾ

ਬਦਲਿਆ ਯੁਗ ਨਾਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰੀਕੇ ਇਹਦੇ
ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ,
ਤਬਾਹੀ ਦਿਆਂ ਕੰਢਿਆਂ ਦੇ ਹੱਦਾਂ ਬੰਨੇ ਟੱਪੇ
ਹੁੰਦੀ ਆਪਣੀ ਨਾ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲ,
ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਆਪ ਜਿਹੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿੱਚ
ਹੋਰਾਂ ਤੇ ਉਹ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ,
ਹਰ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਉਹ ਸਲੀਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ
ਠੰਢੇ ਜ਼ੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਰਦੇ,
ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਇਹ ਧਰਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਏ
ਪੁੱਤ ਸਰਵਣ ਮਾਂਵਾਂ ਰੱਖੇ ਪਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਹੀਰੇ ਅਤੇ ਮੋਤੀਆਂ 'ਨਾ ਜੜੀ ਹੋਈ ਪਾਲਕੀ
ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕਲਸ ਲੋਕ ਚਾੜ੍ਹਦੇ,
ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਲਕ ਹੈ ਰੱਖੀ
ਕਿੰਨਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਰਹਿਣ ਤਾੜਦੇ,
ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਹੈ ਪਰਦਾ
ਮਾਇਆ ਦਾ ਆਹ ਵੇਖ ਲਉ ਕਮਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤਾਨ ਹੋਈ ਜਵਾਨੀ
ਘਰੋ-ਘਰੀ ਪੁੱਤ ਬਲੀ ਇਹਦੀ ਚੜ੍ਹਦੇ,
ਬੁੱਢੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਉਦੋਂ ਟੁੱਟਦੀ ਡੰਗੋਰੀ
ਰਾਹ ਸਿਵਿਆਂ ਦੇ ਜਾਕੇ ਜਦੋਂ ਖੜ੍ਹਦੇ,
ਚੀਕਾਂ-ਨਾਹਰੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਭਾਬੀਆਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ
ਬੁੱਢੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਹਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਹੀਰ ਦੀਆਂ ਜਾਈਆਂ ਦੀ ਵੀ ਘਾਟ ਨਾ ਕੋਈ ਇੱਥੇ
ਅਤੇ ਰਾਂਝਿਆਂ ਦੀ ਹੇੜ੍ਹ ਵਿਹਲੀ ਫਿਰਦੀ,
ਨਾ ਕੋਈ ਚੂਰੀ ਕੁੱਟੇ ਨਾ ਹੀ ਕੰਨ ਪੜਵਾਵੇ
ਨਾ ਹੀ ਬੇਲਿਆਂ 'ਚ ਮੱਝ ਉਹਤੋਂ ਘਿਰਦੀ,
ਸੱਚੇ ਝੂਠੇ ਇਸ਼ਕ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਸ਼ਕ ਆਹ
ਖੇਡ ਜਾਣ "ਸੈਦੇ" ਵਾਲੀ ਚਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਦਰਾਂ ਤੇ ਘਸਾਉਂਦੇ ਜਾਕੇ ਮੱਥੇ
ਲੱਗੇ ਆਤਮਾ ਹੋਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਬਈ,
ਵਿਹਲੜ ਬਣਾ ਜਥੇ ਤੁਰਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲੀਂ
ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਲੈਣ ਨਾ ਇਹ ਸਾਰ ਬਈ,
'ਭੋਗਲ' ਪਖੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਲਦੇ ਫਿਰਨ ਰੱਬ
ਝੱਲੇ, ਢੂੰਡਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਪਤਾਲ।
ਬਈ ਦੋਸਤੋ, ਬਦਲ ਗਈ ਏ ਇਹਦੀ ਚਾਲ॥

ਸੱਚਾ-ਯਾਰ

ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਜੀਵੇ ਜੁਗ ਚਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ,
ਬੜਾ ਕਰਦਾ ਏ ਸਤਿਕਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਵਾਂਗ ਸਮੁੰਦਰ ਡੂੰਘਾ, ਬੇਲੀ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਉੱਚਾ,
ਸਿਰ ਕੱਢਵਾਂ ਹੈ ਸਰਦਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਵੰਝਲੀ ਵਰਗੀ ਹੂਕ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿੱਚ,
ਦਿੱਲ ਮੋਹ ਲੈਂਦਾ ਦਿਲਦਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਬਾਗੀਂ ਕੂਕਦੀ ਕੋਇਲ, ਦੇ ਵਾਂਗ ਸੁਰੀਲਾ ਉਹ,
ਰਹੇ ਲੁੱਟਦਾ ਮੌਜ ਬਹਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਵੱਜਦੀ ਬੀਨ ਤੇ ਮੇਲਦਾ, ਆਵੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗਰ,
ਮਾਰੇ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਫੁੰਕਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਚੰਨ ਚਕੋਰ ਜਿਹੇ ਨਿੱਗਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਗੰਢ ਲੈਂਦਾ,
ਮੁੱਖ ਉਤੇ ਸਰਜ਼ ਨੁਹਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਫੁੱਲ ਤੇ ਭੌਰੇ ਵਾਂਗਰ ਪਿਆਰ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੈ,
ਨਿਰਾ ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਚਟਾਨ ਦੇ ਵਾਂਗ ਖਲੋਵੇ, ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਬਣਕੇ,
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਮਿੱਤਰ ਮਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਸੱਚੇ ਲੜ ਲੱਗਿਐ,
ਨਾ ਡੇਰਿਆਂ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਉਹਦੇ ਕੋਈ ਤੁੱਲ ਨਹੀਂ,
ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਹੈ ਕਿਰਦਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਲੂਤੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਨਾ ਜਾਣੇ,
ਗੱਲ ਇੱਧਰ ਜਾਂ ਉਸ ਪਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਬਣ ਪਰਵਾਨਾ ਸ਼ਮਾਂ ਤੋਂ, ਮਿਟਣਾ-ਸੜਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਸੱਚਾ ਯਾਰ, ਜਵਾਨੀਆਂ ਜੱਗ ਮਾਣੇ।

ਸਿੱਖਿਆ

ਪੰਛੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿੱਖ ਲਓ
ਆਲ੍ਹਣਾ ਕਿੰਝ ਬਣਾਈਦਾ,
ਤੀਲਾ-ਤੀਲਾ ਬੁਣਕੇ
ਘਰ ਨੂੰ ਕਿੰਝ ਸਜਾਈਦਾ।

ਦੇਸ਼-ਕੌਮ ਦੀ ਖਾਤਰ
ਜਿਹੜੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰ ਗਏ,
ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤਾਂਈਂ
ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾਈਦਾ।

ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਉ
ਛੱਡੋ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ,
ਡੇਰਿਆਂ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ
ਮਸਤਕ ਨਹੀਂ ਘਸਾਈਦਾ।

ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਦਾ 'ਨ੍ਹੇਰਾ
ਦਿੰਦਾ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਸੱਦਾ,
ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਬਣਕੇ
ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਈਦਾ।

ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਰਹਿ ਦੂਰ
ਕਲ੍ਹਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ,
ਮੰਦਾ ਬੋਲ ਜੁਬਾਨੋਂ
ਮੂੰਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈਦਾ।

ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ
ਕਦੇ ਵੀ ਕਰੀਂ ਗ਼ਦਾਰੀ ਨਾ,
ਜਗੀਰ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਾਲਾ
ਕਲੰਕ ਨਹੀਂ ਮੱਥੇ ਲਾਈਦਾ।

ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜੋਵੀਂ
ਰਹਿਣਾ ਦੂਰ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ,
ਠੱਗ ਜਾਂ ਧੋਖੇਬਾਜ਼-ਲੁਟੇਰਾ
ਨਹੀਂ ਕੋਲ ਬੈਠਾਈਦਾ।

ਭੋਜਨ, ਭਜਨ, ਖਜ਼ਾਨਾ
ਪਰਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੀ ਦੇ,
ਆਪਣਾ ਹੀ ਗੁੜ ਖਾਈਏ
ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾਈ ਦਾ।

ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾਵੀਂ
ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਈਆਂ ਜੋ,
ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ
ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਮਾਈ ਦਾ।

ਜੀਵਨ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ
ਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਬਿਤਾ ਇਹਨੂੰ,
ਵੰਡੀ ਜਾਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਖੇੜੇ
ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਜਤਾਈਦਾ।

ਚੋਰ, ਸ਼ਰੀਕ, ਫ਼ਰੇਬੀ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ,
ਚੂਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪੋਲੀਆਂ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਈ ਦਾ।

‘ਭੋਗਲ’ ਲੈ ਲਓ ਸਿੱਖਿਆ
ਖੋਜੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ,
ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਸੇਧਾਂ
ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਬਣਾਈ ਦਾ।

ਦਿਲਦਾਰ

ਕਿੱਦਾਂ ਦਿਆਂ ਦਿਲਾਸੇ ਦੱਸ
ਯਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੜੇ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ,
ਨਹੁੰਆਂ ਤੋਂ ਨਿੱਖੜੇ ਮਾਸਾਂ ਨੂੰ
ਦਿਲ ਹਾਰ ਚੁੱਕੇ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਅੱਕਾਤ ਨਿਕੰਮੀ ਕੱਜਲ ਦੀ
ਸੰਗ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਵਹਿ ਤੁਰਦਾ,
ਸਾਣ ਕਿਹੜੀ 'ਤੇ ਲਾਵਾਂ ਦੱਸ
ਨੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਟਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਅੱਖ ਵਿੰਨ੍ਹਦੇ ਤੀਰ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ
ਤੇ ਧਨੁਸ਼ ਤੋੜਦੇ ਤਾਕਤ 'ਨਾ,
ਕਾਲਜਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਤਦ
ਜਦ ਖੋਹਵੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਂ, ਕਿੰਜ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂ?
ਅਟਕਾ ਗਏ ਜੋ ਅਟਕ ਦੇ ਵਹਿਣਾਂ ਨੂੰ,
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ
ਅਤੇ ਨਲੂਏ ਜਿਹੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰੇਖਾ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗਾ
ਰੱਬ ਖਾਂਦਾ ਹੋਊ ਭੁਲੇਖੇ ਕਈ,
ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ
ਧੁਰੋਂ ਪੱਲੇ ਪਈਆਂ ਹਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰਬਤ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਜੋ
ਕੁਝ ਮਾਰੇ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ ਦੇ,
ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ
ਲੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਮਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਬਟੂਏ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰੇ ਜੋ
ਜਿਉਣ ਮਰਨ ਦੇ ਕਰ ਵਾਅਦੇ,
ਅਹਿਸਾਨ ਤਾਂ ਚੇਤੇ ਕੀ ਰੱਖਣੇ
ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਕਲੰਕ ਮੱਥੇ ਦਾ ਧੋਵਣ ਲਈ
ਸਿਰ-ਧੜ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾ ਦਿੰਦੇ,
ਉਹ ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਲੈਂਦੇ
ਤੇ ਮਿਆਨੋ ਪੂਹਣ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਸਬਰ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ
ਕੋਈ ਮੁੜ ਵਤਨਾਂ ਵੱਲ ਆਵੇ ਨਾ,
ਔਸੀਆਂ ਪਾਅ-ਪਾਅ ਹਾਰ ਗਏ
ਉਹਨਾਂ ਸੁੰਨੇ-ਸੱਖਣੇ ਪਿਆਰਾਂ ਨੂੰ।

ਸਦਾ ਤੇਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ
ਜਿਵੇਂ ਮਛਲੀ ਦੇ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵੇ,
ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਠੁਕਰਾਇਆ ਹੈ
ਦੌਲਤ-ਲੱਦੇ ਅੰਬਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਰ
ਆ ਜੱਗ ਉਸਾਰੀਏ ਮਨ-ਭਾਉਂਦਾ,
ਭੰਡਦੇ ਜਾਈਏ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ
ਘਟੀਆ ਜਿਹੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਰਿਹੈ
ਉਹਨਾਂ ਤਾਈਂ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾ ਬਹਿੰਦਾ
ਚੰਦ ਟਕਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਵਿਕ ਜਾਂਦੇ
ਫੋਕੇ-ਸਸਤੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ.....

ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਦੈਂਤ

ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਉਗਲਦਾ, ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਤੀਰ ਕੱਸਦਾ,
ਘ੍ਰਿਣਾ ਦੇ ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ, ਹੈ ਜ਼ਹਿਰੀ ਹਾਸਾ ਹੱਸਦਾ।

ਦੰਗੇ-ਫ਼ਸਾਦ ਕਰਾ ਰਿਹਾ, ਜਨੂੰਨੀ ਹਵਾ ਵਗਾ ਰਿਹਾ,
ਕਹਿਰ ਦਾ ਤੁਫ਼ਾਨ ਇਹ, ਅੱਗੇ ਹੀ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਕਰੋਪੀ ਮਾੜੇ ਵਕਤ ਦੀ, ਜਾਂ ਸਰਾਪ ਭੈੜੀ ਅੱਖ ਦਾ,
ਜ਼ਹਿਰੀ ਫੁੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਨਾਗ ਡੱਸਦਾ।

ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਰ ਅੰਗ ਹੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਤਰਾਹ ਕੇ ਕੰਬਦਾ,
ਤਬਾਹਕੁਨ ਪੈੜਾਂ ਛੱਡਦਾ, ਜਿਸ ਰਸਤਿਓਂ ਵੀ ਲੰਘਦਾ।

ਤਾਹਨਾ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ, ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਲਣੀ ਕਰ ਜਾਏ,
ਨਸਲੀ ਗਾਲ਼ਾਂ ਸੁਣਨ ਜੋ, ਬਿਨ ਆਈ ਮੌਤੋਂ ਮਰ ਜਾਏ।

ਅਣਖਾਂ 'ਤੇ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਮਸਲਦਾ, ਡੈਰਤ ਨੂੰ ਪੈਰੀਂ ਰੋਲਦਾ,
ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ, ਮਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਫੋਲਦਾ।

ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਬਖਸ਼ਦਾ, ਜੋ ਕਹਿਰ ਇਹਦੇ ਜਰ ਰਹੇ,
ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗਰ ਜੀਅ ਕੇ, ਪਲ-ਪਲ ਵਿਚਾਰੇ ਮਰ ਰਹੇ।

ਉੱਚੇ ਵਰਣ ਦਾ ਜੰਮ-ਪਲ, ਹੈ ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਦਿਖਲਾ ਰਿਹਾ,
ਪੂਜਾ-ਹਵਨ ਕਰ ਲੁੱਟਦਾ, ਅਕਲਾਂ ਤੇ ਪਰਦੇ ਪਾ ਰਿਹਾ।

ਲੱਖਾਂ ਅੱਣਭੋਲ ਜਿੰਦੜੀਆਂ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰੀਂ ਦਰੜਦਾ,
ਰੂਹਾਂ ਕਈ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਇਹ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਜਕੜਦਾ।

ਛਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਅਗਨੀ ਬਰਸਦੀ, ਇਹ ਐਸਾ ਪਾਪੀ ਰੁੱਖ ਹੈ,
ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਧਦਾ ਫੈਲਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ।

ਸੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜੀਭ ਕੱਟਦਾ, ਢਾਲ ਸਿੱਕਾ ਕੰਨੀਂ ਪਾਂਵਦਾ,
ਢਾਹੁੰਦਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ, ਅਤੇ ਮਸਜਦਾਂ ਗਿਰਾਂਵਦਾ।

ਢੋਲ, ਪਸ਼ੂ, ਸ਼ੂਦਰ ਤੇ ਨਾਰੀ, ਤਾੜਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੱਸਦਾ,
ਲਿਖ ਖਿਆਲ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਦੇ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੱਸਦਾ।

ਪਰਛਾਵਾਂ ਅਛੂਤ ਦਾ ਪਵੇ, ਮੰਦਰ ਦਾ ਦਰ ਹੈ ਭਿੱਟਦਾ,
ਸਰੇਸ਼ਟ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ, ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਡੌਂਡੀ ਪਿੱਟਦਾ।

ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਹੈ ਹੱਕ ਨਿਆਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ,
ਛਲੇਡਾ ਜਾਂ ਭੂਤ-ਪ੍ਰੇਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦੈਂਤ ਹੈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਚੁੱਕ ਲਉ ਝੰਡੇ, ਕਲਮਾਂ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਲਉ,
'ਭੋਗਲ' ਫ਼ਰਿਆਦਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਮਾਰੋ ਦੈਂਤ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ।

ਮੀਂਹ

ਰੱਬਾ-ਰੱਬਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ
ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਠੰਢ ਪਾ,
ਰਿਜ਼ਕ ਨਾ ਕੋਠੀ ਭਰਦੇ ਸਾਡੀ
ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਫਲ ਲਾ।
ਖੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਂਦੀ ਕੱਢਣ
ਭਰ-ਭਰ ਆਵਣ ਟਿੰਡਾਂ,
ਬੱਗੇ-ਸਾਂਵੇ ਬਲਦ ਜੋੜਕੇ
ਐਸਾ ਕੋਈ ਹਲਟ ਵਗਾ।

ਅੱਖਾਂ, ਮਨ-ਮੁਅੱਤਰ ਕਰਦੇ
ਕਲ-ਕਲ ਕਰਦੇ ਝਰਨੇ,
ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰ ਜਾਵਣ ਸਾਰੇ
ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਤੇ ਦਰਿਆ।

ਤੌਂਦੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸੌਣ ਮਹੀਨਾ
ਠੰਢੀਆਂ ਝੜੀਆਂ ਲਾਵੇ,
ਅੰਡਾਂ-ਸੋਕੇ, ਮੁੱਕਣ ਸਾਰੇ
ਸੁੱਖ ਦਾ ਆਵੇ ਸਾਹ।

ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਵਾਢੀ ਪਾਵਾਂ
ਆਹਵਤ ਸੱਦ ਕੇ ਭਾਰੀ
ਸਰਸਾਰ ਹੋਵੇ ਦਿਲ ਮੇਰਾ,
ਬੋਹਲੁ ਸੋਨੇ ਦਾ ਲਾ।

ਕੁੜਤੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬੀੜੇ
ਚਾਦਰਾ ਢਾਈ ਪੱਟ ਦਾ,
ਬੁੰਦੇ-ਟਿੱਕਾ ਘਰਵਾਲੀ ਲਈ
ਗਾਨੀ ਦਊਂ ਘੜਵਾ।

ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਪਾ ਨਵੀਆਂ ਖਾਦਾਂ
ਖੇਤੀ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨੀ,
ਨੋਟ ਹੂੰਝ ਕੇ ਰੜਕੇ ਦੇ ਨਾਲ
ਲਊਂ ਭੜੋਲੇ ਪਾ।

ਕੱਚਾ ਢਾਹ ਕੇ ਪੱਕਾ ਪਾਉਣਾ
ਸਿਰ ਢੱਕਣੇ ਲਈ ਛੱਤ,
ਵੱਡੀ ਜੀਪ ਖਰੀਦ ਕੇ ਵੇਖੀਂ
ਲੈਣੀ ਟੌਹਰ ਬਣਾ।

ਪਾੜ੍ਹੇ ਦੀ ਵੀ ਫੀਸ ਤਾਰਨੀ
ਕਾਲਜ ਦਾਖਲ ਕਰਨਾ,
ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਧੀਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ
ਦੇਣਾ ਜੁੱਗ ਪਲਟਾ।

ਖੇਤੀ ਕਰੂੰ ਮੁਨਾਫੇ ਵਾਲੀ
ਖੁਸ਼ੀ ਦਿਸੇ ਜੱਟ-ਬਾਈ,
ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾ ਕਰੇਗਾ ਕੋਈ
ਗਲ ਵਿੱਚ ਫਾਹਾ ਪਾ।

ਬੂਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਲ-ਵੜੇਵੇਂ,
ਜੋੜੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਝੁੱਲ,
ਥਾਪੀ ਮਾਰ ਲਵੇਰੀਆਂ ਚੋਵਾਂ
ਖੁਰਲੀ ਪੇੜਾ ਪਾ।

ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਸਾਰੇ
ਜਦੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਇਆ,
ਮੇਲੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੋਗਲ ਜਾ ਕੇ,
ਕਰਨੇ ਪੂਰੇ ਚਾਅ।

ਆਸਿਫਾ ਅਤੇ ਰੱਬ

(ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਮੈਂ ਜਨਵਰੀ 2018 ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲਾ ਮੁਸਲਿਮ ਬੱਚੀ ਆਸਿਫਾ ਬਾਨੋ ਨੂੰ ਛੇ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਿਨ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਗੈਂਗ ਰੇਪ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ)

ਧਰਤੀ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ, ਅੰਬਰ ਧਾਹੀਂ ਰੋਇਆ ਏ,
ਸੁਣਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਾਰਾ ਹੋਇਆ ਏ।

ਜਿਸ ਬਚਪਨ ਨੇ ਰੀਝਾਂ, ਦੇ ਤੰਦ ਪਾਉਣੇ ਸੀ,
ਕਾਮ ਦੀ ਅਗ 'ਚ, ਸੜ ਕੇ ਕੋਲਾ ਹੋਇਆ ਏ।

ਤੂੰ!! ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਮਾਰ ਸਮਾਧੀ ਬੈਠ ਰਿਹੈਂ,
ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਰੱਬ, ਵਾਂਗ ਮਨੂਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਏ।

ਪਾਪ ਦੀ ਬਿੜਕ ਨਾ ਪੈ ਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀਂ,
ਮੰਦਰ ਦੀ ਡਿਉੜੀ ਦਾ ਤਖਤਾ ਢੋਹਿਆ ਏ।

ਭੁੱਖੇ ਭੇੜੀਆਂ ਨੋਚਿਆ, ਨੰਨ੍ਹੀ ਬਾਲਕ ਬੱਚੀ ਨੂੰ,
ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਉਸ ਤੱਤੜੀ ਦਾ ਕੋਹਿਆ ਏ।

ਨੋਚ-ਨੋਚ ਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਦਮ-ਦਮ ਮਰਦੀ ਨੂੰ,
ਫਿਰ ਵੀ ਤੇਰਾ ਪੱਥਰ-ਦਿਲ ਨਾ ਰੋਇਆ ਏ।

ਤੂੰ ਮੂਰਤ ਕੀ ਜਾਣੇ, ਦਰਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ,
ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੋਜ਼ਖ ਢੋਹਿਆ ਏ।

ਦਰੋਪਤੀ ਦੀ ਸੁਣਿਆ ਤੈਂ ਪੱਤ ਬਚਾਈ ਸੀ,
ਮਸ਼ੂਮ ਦੀਆਂ ਸੁਣ ਚੀਕਾਂ ਬੋਲਾ ਹੋਇਆਂ ਏ।

ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ,ਚੰਦਰੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ,
ਪਰ ਤੂੰ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਠ ਦਿਨ ਘਰੇ ਲਕੋਇਆ ਏ।

ਫੇਹ ਦਿੰਦਾ ਸਿਰ ਗੰਢੇ ਵਾਂਗਰ ਖੂਨੀ ਦਾ,
ਤੂੰ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਸੰਗ ਖਲੋਇਆ ਏ।

ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਜ਼ਬਰ-ਜਨਾਹ ਉਹ ਕਰਦੇ ਰਹੇ,
ਚੁੱਪ ਸਾਧ ਲਈ, ਟੱਸ ਤੋਂ ਮੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆਂ ਏ।

‘ਭੋਗਲ’ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ, ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਤੇ,
ਜ਼ਲਮ ਦੇ ਮੂਹਰੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਬੇ-ਵੱਸ ਹੋਇਆਂ ਏ।

ਗੱਲਾਂ

ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਸਤਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਚੜ੍ਹੀ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਜਵਾਨੀ, ਨੂਰੀ ਅੱਖ ਮਸਤਾਨੀ,
ਉਹਦੀ ਤੋਰ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਰਵਾਨੀ,
ਭਰ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ, ਨਿਖਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਸੋਹਣਾ ਚੰਨ ਨਾਲੋਂ ਮੁੱਖ, ਵੇਖ ਲਹਿੰਦੀ ਜਿਹਨੂੰ ਭੁੱਖ,
ਉਹਦੀ ਦੀਦ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ, ਬਖਸ਼ੋਂਦਾ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ,
ਉਹਦੇ ਨਖਰੇ-ਮਜ਼ਾਜ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਝੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਯਾਰ ਰੱਜ ਕੇ ਜੋਸ਼ੀਲਾ, ਤੀਰ ਨਾਲੋਂ ਫੁਰਤੀਲਾ,
ਭਲਾ ਮਾਣਸ ਵੀ ਡਾਢਾ, ਸਾਊ, ਛੈਲ ਤੇ ਛਬੀਲਾ,
ਉਹਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਕਦਮ, ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਚੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਛਿੰਝਾਂ 'ਖਾੜਿਆਂ 'ਚ ਜਾਵੇ, ਜੌਹਰ ਆਪਣੇ ਵਿਖਾਵੇ,
ਜਦੋਂ ਖੇਡਦਾ ਕਬੱਡੀ, ਮੱਲ, ਧਰਤੀ ਹਿਲਾਵੇ,
ਖੇਡ-ਦੰਗਲਾਂ 'ਚ ਜਾਕੇ, ਰਹੇ ਮਾਰਦਾ ਜੋ ਮੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਜਦੋਂ ਧਾਵੇ, ਕੱਫਣ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਜਾਵੇ,
ਸਬਕ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ, ਚਣੇ ਨੱਕ ਨਾ ਚਬਾਵੇ,
ਜੋਸ਼ ਮਾਰੇ ਲਲਕਾਰੇ, ਜਿਉਂ ਸੁਨਾਮੀ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ॥

ਪੁਸ਼ਾਕ ਸਾਦੀ, ਸਾਦਾ ਖਾਣਾ, ਸਾਂਭੇ ਵਿਰਸਾ ਪੁਰਾਣਾ,
ਲੱਗੇ 'ਭੋਗਲ' ਜਿਹਾ ਮੜੰਗਾ, ਜਿਹਦਾ ਪਿੰਡ ਭਾਖੜੀਆਣਾ,
ਲੜ ਪੋਚ-ਪੋਚ ਬੰਨ੍ਹੀ, ਦਸਤਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇਹ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੀਆ ਗੱਲਾਂ॥

ਅਣਬਣ

ਅਸੀਂ ਜੱਫੀਓ-ਜੱਫੀ ਹੋਏ, ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਿਆਂ ਨਾਲ,
ਸਾਡੀ ਪੱਕੀ ਅਣਬਣ ਹੋਈ, ਸੁਰਖ-ਸਵੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਮੁੱਖੜੇ 'ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ, ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਖ ਹਰਖਾਂ ਦੀ,
ਹੋਈ ਅੱਖ ਮਿਲਣੋ ਸ਼ਰਮਿਦਾ, ਵੱਡ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਲਹੂ ਸਾਡੇ ਦਾ ਰੰਗ, ਲਾਲ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ,
ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਗੰਢ ਲਏ, ਗੈਰ ਬਥੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਕਦੇ ਤੇਰ-ਮੇਰ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਅੰਬਰ 'ਤੇ ਨਾ ਛਾਇਆ ਸੀ,
ਅੱਜ ਸਾਡਾ ਵਿਹੜਾ ਭਰਿਆ, ਗੂੜ੍ਹ ਅੰਧੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਮਰਲੇ ਤੇ ਸਰਸਾਹੀਆਂ, ਵੰਡ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਿਆ,
ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਰੁੱਸ ਗਏ, ਉੱਚ ਬਨੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਸਾਡੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ, ਜੱਗ ਸੌਹਾਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ,
ਅੱਜ, ਕੱਖੋਂ ਹੌਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਤੇਰਿਆਂ-ਮੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਪਰ੍ਹੇ-ਪਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਦੂਰੀਆਂ ਹੋਰ ਵਧਾ ਲਈਆਂ,
ਹੋ ਸਕੇ ਨਾ ਆਹਮੋਂ-ਸਾਹਵੇਂ, ਖਿੜਿਓ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਭੁੱਖ ਲੜਦੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੱਜਿਆਂ-ਪੁੱਜਿਆਂ ਚੋਂ,
ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਹੀ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ, ਦੁੱਧ ਲਵੇਰਿਆਂ ਨਾਲ।

ਆ ਮੁੜ ਜਾਮ ਛੁਹਾਈਏ, ਛੱਡ ਕੇ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਿਆ ਨੂੰ,
'ਭੋਗਲ' ਦਿਨ ਮੁੜ ਆਵਣ, ਜੋਗੀ ਵਾਲੇ ਫੇਰਿਆ ਨਾਲ।

ਕੁਦਰਤ

ਵਾਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ
ਉਹਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ,
ਸਦਾ ਨਾ ਝੂਲਦੇ ਰਹਿਣ ਪੰਝੂੜੇ
ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵੀ ਤਾਂ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਛੱਤ ਕੇ ਕੋਠੀਆਂ ਅਤੇ ਚੁਬਾਰੇ
ਸੁੱਖ ਅਰਾਮ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸਾਰੇ,
ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਸ਼, ਧਾਏ ਪਰਦੇਸੀਂ
ਬਾਰ ਪਰਾਏ ਬਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਮੈਂ ਰੇਸ਼ਮ ਪਹਿਨਾਂ
ਵਾਂਗ ਅਮੀਰਾਂ ਰਹਿਣਾ-ਬਹਿਣਾ,
ਕਿਸਮਤ ਆਖੇ ਲੀਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ
ਜਿਵੇਂ ਬਿਠਾਏ ਬਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਗੁੱਡੀ ਚੜ੍ਹੇ ਜਦੋਂ ਅਸਮਾਨੀ
ਜਗ 'ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸਾਨੀ,
ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਅੰਦਰ
ਕੁਝ ਸੁਣਨਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਭਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹੋਣ ਨਾ ਖਾਲੀ
ਛਹਿਬਰ ਲੱਗੇ ਦੌਲਤ ਵਾਲੀ,
ਪੈਸੇ ਦਿਆਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਧਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਲਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਮੇਰੀ ਬੱਧੀ ਕਦੇ ਨਾ ਛੁੱਟੇ
ਸੁੱਖ ਚੈਨ ਕਈਆਂ ਦੇ ਲੁੱਟੇ,
ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵਗ ਜਾਵੇ ਜਦ
ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਢਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਸ਼ਾਹੀ ਰੋਹਬ ਤੇ ਰੁਤਬੇ ਦਾਰੀ
ਜਗ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਸਰਦਾਰੀ,
ਜਲਦੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਟੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ
ਬਿਖੜੇ ਰਾਹੀਂ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਛੱਤੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੱਕਦੇ ਭੋਜਨ
ਚੜ੍ਹੀ ਜਵਾਨੀ, ਮੱਘਦਾ ਜੋਬਨ,
ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਜੋ ਛੁੰਹਦੀਆਂ ਪੀਘਾਂ
ਵਿੱਚ ਪਤਾਲੀਂ ਲਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਅਮੀਰ ਦੇ ਉੱਚੇ ਮਹਿਲ ਮੁਨਾਰੇ
ਗੁਰਬਤ ਦੇ ਲਈ ਛੰਨਾਂ-ਢਾਰੇ,
ਝੱਗੀਆਂ ਤਾਂਈਂ ਤਿਆਗਣ ਦੇ ਲਈ
ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਖਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਦੁਨੀਆ ਮੇਰਾ ਲੋਹਾ ਮੰਨੇ
ਦੁਸ਼ਮਣ ਮੇਰੇ ਅਜੇ ਨਾ ਜੰਮੇ,
ਜੋ ਤਾਕਤ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰੇਂਦੇ
ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਢਹਿ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲਾਏ ਯਰਾਨੇ
ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਚਿਹਰੀਆਂ ਠਾਣੇ,
ਉੱਚੀ ਹਵਾ 'ਚ ਉੱਡਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਵੇਦ ਗਰੰਥ ਕਿਤਾਬਾਂ
ਪਦਵੀਆਂ, ਅਹੁਦੇ ਵਾਂਗ ਨਵਾਬਾਂ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਖਿਰ
ਛੇ ਫੁੱਟ ਕਬਰ 'ਚ ਪੈਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਬੇਵਫ਼ਾ

ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਵਫ਼ਾ ਦੇ, ਨਜ਼ਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ,
ਇਸ਼ਕੇ ਦੀ ਪੀਘ ਦੇ, ਹੁਲਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਨਾਲ, ਰੂਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੀ ਸੈਂ,
ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਲੱਗੇ, ਤਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਰੱਬ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ, ਫਰਕ ਨਾ ਦੱਸ ਦੀ ਸੈਂ,
ਸੌਂਹਾਂ ਖ਼ਾ-ਖ਼ਾ ਮੁੱਕਰੇ, ਪਿਆਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਆਪੇ ਤੀਰ ਤੋੜੇ, ਆਪੇ ਵੈਣ ਵੀ ਤੂੰ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ,
ਯਾਰ ਮਰਵਾ ਕੇ, ਵੀਰ ਪਿਆਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਰਾਣੀ ਬਣ ਦਿਲ ਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਸੀ ਬਣਾਇਆ ਰਾਜਾ,
ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਸਵਰਗ ਦੇ, ਨਜ਼ਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਬੱਕੀ ਉੱਤੇ ਆਪ ਚੜ੍ਹੀ, ਵੀਰਾਂ ਨਾ ਪੁਗਾਈ ਵਫ਼ਾ,
ਆਪਣੇ ਤੇ ਗੈਰਾਂ ਦੇ, ਨਿਤਾਰੇ ਅਸਾਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਮਾਰੂ-ਥਲ, ਕੱਚਾ ਘੜਾ, ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰੇ ਕੋਈ,
ਜੰਡ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤੇ ਜੋ, ਉਹ ਕਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਚੰਚਲ ਹੈ ਮਨ ਬੜਾ, ਵਾਗਾਂ ਕਿੰਝ ਮੋੜੇ ਕੋਈ,
ਚੰਨ ਜਿਹੇ ਮੁੱਖ ਦੇ, ਦੀਦਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਸ਼ਾਂਤ ਵਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ, ਜੁਦਾਈ ਵਾਲਾ ਸੇਕ ਲੱਗਾ,
ਵੈਣ ਪਾਉਂਦੇ ਨਦੀ ਦੇ, ਕਿਨਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

‘ਭੋਗਲਾ’ ਬੱਸ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ, ਬਣਨਾ ਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ,
ਫੋਕੇ ਦਿੱਤੇ ਗੈਰਾਂ ਜੋ, ਸਹਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਲਏ।

ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ

ਦਿਲ-ਜਾਨੀ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲੋੜਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ
ਜਿਵੇਂ ਪੀਂਘ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁਲਾਰੇ ਦੀ,
ਹੱਲਾ-ਸ਼ੇਰੀ ਭਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ
ਅੰਮਾਂ ਜਾਏ ਵੀਰ ਦੁਲਾਰੇ ਦੀ,
ਦਿਲ-ਜਾਨੀ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ਦੀ,
ਹਮਦਮ ਵੱਲੋਂ ਭਰੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਚਾਵਾਂ-ਲਾਡਾਂ ਦੀ
ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਲੋਰੀਆਂ ਦੀ,
ਅਧਰਿੜਕੇ ਦੇ ਭਰੇ ਛੰਨਿਆਂ ਦੀ
ਘਿਉ-ਸ਼ੱਕਰ ਕੁੱਟੀਆਂ ਚੂਰੀਆਂ ਦੀ,
ਪੈਂਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ
ਉਂਗਲ ਦੇ ਇਕ ਸਹਾਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਿਰ ਬਾਪੂ ਦਾ
ਤੇ ਰੱਬ ਵਰਗੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਦਾ,
ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਰੱਖੜੀ ਦੇ ਤੰਦ ਦਾ
ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਦਾ,
ਸਦਾ-ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ
ਰੀਝ ਉਸ ਦਿਲਦਾਰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਸਿੱਖਿਆ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ਵਿੱਚੋਂ
ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚੋਂ,
ਕੁਝ ਕਾਲਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ
ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ,
ਭਲੇ-ਬੁਰੇ ਦੀਆਂ ਪਰਖਾਂ ਲਈ
ਰਾਹ ਮੱਲੀ ਉੱਚ ਸਚਿਆਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇੱਥੇ
ਮਸਤੀ ਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ,
ਗ਼ੈਰਤ ਦੀ ਲੀਹ ਤੋਂ ਲਹਿ ਜਾਵੇ
ਲੱਖ ਲਾਹਣਤ ਉਸ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ,
ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਪੈੜਾਂ ਮੱਲਣ ਦੀ
ਉੱਚ-ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਖੂੰਡੀ ਫੜ ਤੁਰਨਾ
ਲਾਚਾਰ ਫਿਰ ਬੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ,
ਚਹੁੰ ਮੋਢਿਆਂ ਦੀ ਫਿਰ ਲੋੜ ਪਵੇ
ਲਹੂ ਗਰਮ ਜਦ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ,
ਹੈ 'ਭੋਗਲ' ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਸਦਾ
ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ ਤਾਂਈਂ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ।
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸਹਾਰੇ ਦੀ॥

ਲੁਕਾਈ ਦਾ ਦਰਦ

ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਹੈ ਹਾਲ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ,
ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਹੈ ਟੰਗਿਆ
ਹਰ ਬਸ਼ਿਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ।

ਸੁਕਰਾਤ ਨੇ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ
ਜ਼ਹਿਰ ਪੀਣੀ ਪਈ ਸੀ,
ਅੱਜ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ, ਪੀ ਰਿਹੈ
ਜ਼ਬਰੀ ਪਿਆਲਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ।

ਝਾੜ-ਝੰਬੇ ਚਾਅ ਮਲੂਰ
ਦਿਲ ਦੇ ਅਰਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲਏ,
ਨਿਰਦੋਸ਼ ਦਾ ਲਹੂ ਡੁੱਲ੍ਹਦਾ
ਜਿਵੇਂ ਮੋਘਾ ਖੂਨੀ-ਨਹਿਰ ਦਾ।

ਕੁੜੱਤਣ ਹਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ
ਪੁੱਪਾਂ ਬੇਦਰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ,
ਛਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਸੇਕ ਆ ਰਿਹੈ
ਨਾ, ਦੋਸ਼ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ।

ਮਕਤਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ “ਚੌਂਕ” ਨੇ,
ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੌਣ ਤੇ
ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੇ ਕਹਿਰ ਦਾ।

ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ
ਜ਼ਾਲਮ ਬਣੇ ਨੇ ਆਪਣੇ,
ਜੇ ਸੋਚ ਕੋਈ ਸੱਚ ਬੋਲਦੀ
ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਲਹਿਰ ਦਾ।

ਨੇਕੀ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੈ ਬਦੀ
ਧੋਖੇ-ਧੜੀਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ
ਮਾਲੀ ਉਜਾੜੇ ਬਾਗ ਨੂੰ
ਦੁਖਾਂਤ ਹਰ ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ।

ਝੂਠ ਦਾ ਹੈ ਬੋਲ ਬਾਲਾ
ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟਿਆ,
ਚੜ੍ਹੀ ਗਰਦ, ਝੂਠੀ ਅੰਬਰੀ
ਕਰੀਏ ਇਲਾਜ ਇਸ ਗਹਿਰ ਦਾ।

ਹਾਕਮ ਮਜ਼ਹਬੀ ਹੋ ਗਿਆ
ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰਨਾਕ,
ਡਟ ਕੇ ਕਰੋ ਵਿਰੋਧਤਾ
ਭਗਵਿਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ।

ਲਹੂ ਸਫ਼ੈਦ ਹੋ ਗਏ
ਬੇਖੁਟੜੇ ਨੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ,
ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਏ ਦੁਖੜਾ
ਪਲ-ਭਰ ਨਾ ਕੋਲ ਠਹਿਰ ਦਾ।

ਬਣਿਆ ਕਨੂੰਨ ਕੱਠਪੁਤਲੀਆਂ
ਇਨਸਾਫ਼ ਵਿਕਦਾ ਸ਼ਰੇਆਮ,
ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵੀ ਖ਼ੈਰ ਨਹੀਂ
ਮੰਡਲਾਉਂਦਾ ਬੱਦਲ ਕਹਿਰ ਦਾ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਸੱਚ ਲਿਖੀਂ !
ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਜੋ ਲੁਕਾਈ ਦਾ,
ਲੈ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ
ਤੁਕ ਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਬਹਿਰ ਦਾ।

ਵੱਡੱਪਣ

ਇਕੱਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ
ਬੰਦਾ ਵੱਡਾ ਨਾਲ ਭਰਾਵਾਂ,
ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ
ਸਕੇ ਭਰਾ ਨੇ ਸੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ।

ਕਦੇ ਨਾ ਖੂਹ, ਖੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ
ਰਹਿਣ ਦੂਰੀਆਂ ਬਣੀਆਂ,
ਇਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ
ਪੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰਛਾਵਾਂ।

ਰੁੱਖ ਜੋ ਉੱਗਿਆ ਵਿੱਚ ਉਜਾੜਾਂ
ਇਕੱਲਾ ਆਪਣੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਵੇ,
ਨਾ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਕਰੇ ਬਸੇਰਾ
ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਣੇ ਛਾਵਾਂ।

ਇਕੱਲਾ ਇਕ ਦੋ ਹੋਣ ਗਿਆਰਾਂ
ਬੜੀ ਅਨੋਖੀ ਗਿਣਤੀ,
ਇਕ ਤੋਂ ਜੋ ਸਵਾ ਲੱਖ ਬਣਾਵੇ
ਉਹਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਵਾਂ।

ਏਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਭਾਰੀ
ਕੋਈ ਨਾ ਡਰਦਾ ਖੰਘੇ,
ਜੰਡ ਦੇ ਥੱਲੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ
ਮਿਰਜ਼ਾ ਬਾਝ ਭਰਾਵਾਂ।

ਭੁੱਲ ਦੀ ਦਿੱਖ ਸੁਹਾਵਣੀ ਲੱਗੇ
ਜਦ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆਂ,
ਟੁੱਟਦੇ ਸਾਰ ਮਸਲਿਆ ਜਾਂਦਾ
ਉੱਡ ਜਾਵਣ ਮਹਿਕਾਵਾਂ।

ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਕੀ ਜੱਗ ਤੇ ਜਿਉਣਾ
ਕੰਡ ਭਾਈ ਦੀ, ਭਾਈ ਢਕਦਾ,
ਰੱਸੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਮਿਣਦੇ ਲੋਕੀ
ਅੰਤ ਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ।

ਬਲਦੀ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਤੱਕ ਪਰਵਾਨਾ
ਮਾਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਆਵੇ,
ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਸੁਣ ਨੀ ਹੂਰੇ
ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਲਾਵਾਂ ।

ਰਸਤੇ ਮੰਜ਼ਲ ਵੱਲੀਂ ਜਾਂਦੇ
ਰਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਆਉਂਦੇ,
ਲਹਿੰਦੇ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੇ ਜੋ ਪਾਠੀ
ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ।

ਸਿੱਖ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਪੱਕਾ
ਟੁੱਟਿਆਂ ਕਦਰ 'ਨਾ ਕਾਈ,
'ਭੋਗਲ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰਾ
ਮੈਂ ਲੱਖ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਵਾਂ।

ਕਸਮਾਂ-ਵਾਅਦੇ

ਜਦ ਯਾਦਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ,
ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਮਹਿਕਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ,
ਕਰ ਵਾਅਦੇ-ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜੋ
ਸੌਂਹ ਤੇਰੀ ਮਨ ਭਰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਜਦ ਚੜ੍ਹੇ ਮਹੀਨਾ ਸਾਵਣ ਦਾ,
ਅੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਬੂਰ ਜਦੋਂ ,
ਬਾਗ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਇਲਾਂ ਦਾ ਕੂਕਣ
ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਤਰਾਨੇ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਜਦ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ,
ਤਾੜੀ ਲਾਵਣ ਪੱਤ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ,
ਤਦ ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਨੱਚਦਾ ਹੈ
ਹਵਾਵਾਂ ਵੀ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਘਨਘੋਰ ਘਟਾਵਾਂ ਛਾਅ ਜਾਵਣ,
ਅਤੇ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਮੋਰ ਜਦੋਂ,
ਰੂਹ ਨੂੰ ਪੱਛ ਲੱਗਦੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ
ਇਹ ਰੁੱਤਾਂ ਕਹਿਰ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇ ਦੰਦਾਸੇ ਜੋ,
ਤੇ ਲਾਲ ਸੁਰਖ ਹੋਏ ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ,
ਤੱਕ ਝਿਲਮਣ ਤੇਰੀ ਚੁੰਨੀ ਦੀ
ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੰਢੇ ਜੋ ਨਾਤੇ,
ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਬਣੇ ਗਵਾਹ ਸਾਡੇ,
ਸੁਣ ਬਾਤਾਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ
ਰਾਤਾਂ ਵੀ ਨਸ਼ਿਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਤੇਰੇ ਸਾਥ ਲਈ ਸੁੱਖਾਂ ਜੋ ਸੁੱਖੀਆਂ,
ਲੱਗਦਾ ਉਹ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ,
ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ ਚਿੱਟੇ ਚੌਲ ਜਿਹੜੇ
ਖ਼ੈਰ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਚੜ੍ਹੇ
ਭਰਪੂਰ ਜਵਾਨੀ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ,
ਭੌਰੇ ਵੀ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ
ਤਿਤਲੀਆਂ ਖੰਭ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਲਿਖੀਆਂ ਜੋ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਵੱਲੋਂ ,
ਕਰਵਾਏ ਮੇਲ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ,
ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿੰਦ ਬਣਕੇ
ਇਕ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਜਦ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਤੀਆਂ ਦੇ,
ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮਸਤੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ,
ਪਿਆਰ-ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਅ ਪੀਘਾਂ
ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਦੋ ਦਿਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੁੰਦੇ,
ਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹਾਣ ਜਦੋਂ,
ਤਦ ਤੇਲ ਬਰੂਹੀਂ ਚੋਅ ਹੁੰਦਾ
ਬੂਹੇ ਤੇ ਨਿੰਮ ਬਨ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਦੱਸ ਕਿੱਦਾਂ ਕੋਈ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ,
ਲਹੂ ਵਾਂਗਰ ਵਗਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਵਿੱਚ,
'ਭੋਗਲ' ਉਹ ਘੜੀਆਂ ਨਾ ਭੁੱਲਣ
ਸੋਹਣੇ ਯਾਰਾ ਬੜਾ ਸਤਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਬੇਕਦਰੇ ਸੱਜਣ

ਕਿਹੜੀ-ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ, ਹਿਸਾਬ ਮੈਥੋਂ ਮੰਗਦਾ,
ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਕਿਉਂ ਜਿੰਦ ਮੇਰੀ, ਸੂਲੀ ਉੱਤੇ ਟੰਗਦਾਂ।

ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਲੈ, ਵਿੱਸ ਰਹੇ ਘੋਲਦਾ ਤੂੰ,
ਮਾਰਦਾਂ ਫੁੰਕਾਰੇ, ਜ਼ਹਿਰੀ ਨਾਗ ਬਣ ਡੰਗਦਾਂ।

ਹਉਮੈਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਐਵੇਂ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟੋਂ,
ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਸਾਨ੍ਹ ਵਾਂਗ, ਰਹਿੰਦਾਂ ਤੂੰ ਅੜਬਦਾ।

ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਪੁੱਟ, ਆਪ ਹੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖੋਂ,
ਤੌਰ ਨਾ ਟਿਕਾਣੇ, ਜਿਵੇਂ ਨਸ਼ਾ ਕੀਤਾ ਭੰਗ ਦਾ।

ਤੇਰੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਓ,
ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਚੌਧਰ ਛੱਡ, ਚਾਕ ਬਣੇ ਝੰਗ ਦਾ।

ਸੋਹਲ ਜਿੰਦ ਰੁੰਅ ਵਾਂਗ, ਸਦਾ ਰਹੇਂ ਪਿੰਜਦਾ ਤੂੰ,
ਛਮਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ, ਤਨ ਮੇਰਾ ਝੰਬਦਾ।

ਸ਼ਾਂਤ-ਮਈ ਸਿਧਾਂਤ, ਤੇਰੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਹੈ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ,
ਦਿਲ ਕਰੇਂ ਚੂਰ, ਜਿਵੇਂ ਟੋਟਾ ਮੇਰੀ ਵੰਗ ਦਾ।

ਹਰ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸਦਾ, ਮੇਰਾ ਹੀ ਕਸੂਰ ਕੱਢੋਂ,
ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਲਾਹੁਣ ਲੱਗਾ ਨਾ ਤੂੰ ਸੰਗਦਾ।

ਤੇਰਿਆਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਰਿਆ ਫ਼ਤੂਰ ਰਹੇ,
ਮੱਕਾਰ ਸੋਚ ਵਾਲਾ, ਸਾਡੇ ਸਰਦਲ ਨਾ ਲੰਘਦਾ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਵਾਂਗ, ਬੋਲੀਂ ਨਾ ਕਬੋਲ ਐਵੇਂ,
ਇਹਨਾਂ ਦਰਾਂ ਮੂਹਰੇ, ਕੋਈ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ ਖੰਘਦਾ।

ਸਾਵਣ ਦਾ ਦਰਦ

ਤੂੰ ਐਸਾ ਲਾਮ ਨੂੰ ਧਾਇਆ ਵੇ
ਨਾ ਮੁੜ ਵਤਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਵੇ,
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਮਹਿਰਮ ਪਰਦੇਸੀ ਦੂਰ ਹੋਇਆ
ਤੱਤੜੀ ਦਾ ਤਨ ਮਨ ਚੂਰ ਹੋਇਆ,
ਵਸਲ ਦੀ ਜਦੋਂ ਤਰੰਗ ਛਿੜੇ
ਦਿਲ ਸਬਰ ਦੀ ਪੀਘ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਜਦ ਕੋਇਲ ਤਰਾਨੇ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ
ਘਟ-ਕਾਲੀ ਕਹਿਰ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ,
ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਦਰਦ ਹੰਢਾਵਾਂ ਮੈਂ
ਸੱਲ ਹਿਜ਼ਰ ਦਾ ਸੀਨੇ ਪਾਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਮੋਰਾਂ ਦੀ ਪੈਲ, ਨਾ ਮਨ ਭਾਵੇ
ਸੀਤ ਹਵਾ ਸੀਨੇ ਅੱਗ ਲਾਵੇ,
ਪਿਆਰ ਬਿਨਾ ਰੂਹ ਬੰਜਰ ਹੈ
ਇਹ ਸਾਵਣ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਲੰਬੀਆਂ ਸੁੰਨੀਆਂ ਕਾਲੀਆ ਰਾਤਾਂ
ਬੜਾ ਸਤਾਵਣ, ਮੋਹ-ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ,
ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸੇਜਾਂ ਮਾਣੀਆਂ ਜੋ
ਤਦ ਕਾਲਜਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਗੈਰਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ
ਦੁੱਖ ਦਿਲ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,
ਹੁਸਨਾਂ ਦੇ ਲੱਗੇ ਬੋਹਲ ਨੂੰ ਹੁਣ
ਜੋਬਨ ਦਾ ਭਾਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਕਿਤੇ ਮਾਲ੍ਹ-ਪੂੜੇ ਵੀ ਪੱਕਦੇ ਨੇ
ਖੀਰ ਸੌਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚੱਖਦੇ ਨੇ,
ਸੰਗ ਬੈਠੀਆਂ ਜੋ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਦੇ
ਉਹੀ ਘਰ ਨੱਚਦਾ ਗਾਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਆਇਆ, ਜਾਂ ਸਾਵਣ ਨਾ ਆਇਆ
ਬੰਬੀਹਾ-ਮਨ, ਫਿਰੇ ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ,
'ਭੋਗਲ' ਮੁੜ ਆ, ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਜ ਲੋੜਾਂ
ਮੋਹ ਤੇਰਾ ਅਲਖ ਜਗਾਉਂਦਾ ਏ।
ਜਦ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੱਦਲ ਆਉਂਦਾ ਏ
ਮਾਹੀਆ! ਤੇਰਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਾ ਏ ॥

ਬੇਇਤਫ਼ਾਕੀ

ਅੰਬਰ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਹੋਈ
ਵਿਹੜੇ ਪਈ ਦੀਵਾਰ,
ਸਾਂਝ ਏਕਤਾ ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ
ਫੁੱਟ ਦਾ ਬਣੀ ਸ਼ਿਕਾਰ।

ਚਿੱਟੇ ਰੰਗਾ ਲਹੂ ਹੋ ਗਿਆ
ਪਾਣੀ ਨਾਲੋਂ ਪਤਲਾ,
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਲੱਗਾ
ਆਇਆ ਬੜਾ ਨਿਘਾਰ।

ਤੀਰ ਈਰਖਾ ਭਰੇ ਚਲਾਵਣ
ਭੁੱਲ ਕੇ ਤੇਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ,
ਆਪਣੇ ਰਾਹੀਂ ਕੰਡੇ ਬੀਜਣ
ਆਤਮਾ ਹੋਈ ਬਿਮਾਰ।

ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵੈਰੀ
ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ 'ਪਾਕਿ'
ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਭੁੱਲੇ
ਨਿੱਤ ਵਧੇ ਤਕਰਾਰ।

ਤਾਰਪੀਡੋ ਪਰਵਾਰ ਹੋ ਗਏ
ਨਾ ਰਹੀਆਂ ਹੁਣ ਸਾਂਝਾਂ,
ਆਪਣੇ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ
ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਖੁਆਰ।

ਰੁੱਖੀ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਵਗਿਆ
ਵੀਰ, ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ,
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਨੂੰ
ਲੱਖਾਂ ਆਏ ਲੰਗਾਰ।

ਅੱਜ ਅੱਲਾਦ ਨੂੰ ਹੋਈ ਪਿਆਰੀ
ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ,
ਲੂਣ ਵਾਂਗਰਾਂ ਖੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ
ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ।

ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਭਰਿਆ ਹੈ ਆਲਮ
ਬੇਇਤਫਾਕੀ ਵਧ ਗਈ,
ਕਪਾਹ ਦੇ ਟੀਡਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਫੁੱਟੇ
ਕਈ ਉੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ।

ਧੌਰੇ ਕਿਹੜਾ ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਗਿਆ
ਕਿਹੜੀ ਪਰਲੋਂ ਆਈ,
ਅਮਲੀ ਫਿਰਦੀ ਹੋਈ ਜਵਾਨੀ
ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ।

ਪੱਗ ਵਟਾਈ ਚਿੱਤ-ਚੇਤੇ ਨਾ
ਭੁੱਲੇ ਕਸਮਾਂ-ਵਾਅਦੇ,
ਲਾ ਕੇ ਤੋੜ ਨਿਭਾਉਣੀ ਭੁੱਲੇ
ਭੁੱਲੇ ਮਿੱਤਰ ਯਾਰ।

ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਭੁੱਲ ਜਵਾਨੀ
ਇਸ਼ਕ ਮਜਾਜੀ ਕਰਦੀ,
ਗੱਭਰੂ ਹੋਏ ਧੀਦੋ-ਰਾਂਝੇ
ਹੀਰ ਬਣੀ ਮੁਟਿਆਰ।

ਉਲਫ਼ਤ ਬੱਝੀ ਪੀਡੀ ਗੰਢ ਦਾ
ਤੀਲਾ-ਤੀਲਾ ਹੋਇਆ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਬਦਲਕੇ ਢਾਂਚਾ
ਕਰੋ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ।

ਭੁਲੇਖੇ

ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਨਾ ਹਾਲ
ਦੱਸ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ,
ਉਹ ਵੀ ਹਉ ਪਛਤਉਂਦਾ
ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸੀ ਰੋਇਆ।

ਅਸੀਂ ਹੀਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ
ਰੁੱਸ ਗਈਆਂ ਤਕਦੀਰਾਂ,
ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ ਜਿਹਾ ਨਗ
ਗਾਨੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਰੋਇਆ।

ਹੱਥੀਂ ਫੜ ਕੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੀ
ਅਸਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ,
ਨਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬਕ
ਬੁਹਾ ਅਕਲਾਂ ਦਾ ਢੋਇਆ।

ਮੈਂ ਪਾਵਾਂ ਚਾਨਣ ਦੀ ਬਾਤ
ਉਹ ਕਰੇ ਨੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ,
ਖੋਰੇ ਕਿੱਥੇ ਉਹ ਗੁਆਚਾ
ਕਿਹੜੇ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਖੋਇਆ।

ਉਹਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਖੁਦਾ
ਕੀਤੇ ਸਜ਼ਦੇ ਦੁਆਵਾਂ,
ਮੈਥੋਂ ਰੁੱਸ ਮੇਰਾ ਰੱਬ
ਕੈਦ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਹੋਇਆ।

ਸੱਤਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਮੀਤ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਾਉਣੀਆਂ ਜੁਦਾਈਆਂ,
ਉਹਦਾ ਸੀਤਲ-ਸੁਭਾਅ
ਰੂਪ ਪੱਥਰ ਦਾ ਹੋਇਆ।

ਉਹਨੇ ਕੀਤੇ ਬੜੇ ਰੰਜ
ਉਜਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਵਥੇਰੇ,
ਗੁੱਸੇ-ਗਿਲਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ
ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਅਸਾਂ ਢੋਇਆ।

ਨੈਣ ਦੀਦ ਦੇ ਸੀ ਭੁੱਖੇ
ਕਰ ਸਕੇ ਨਾ ਦੀਦਾਰ,
ਉਹਨੇ ਚੁੱਕਿਆ ਨਾ ਘੁੰਢ
ਚੰਨ-ਮੁੱਖੜਾ ਲਕੋਇਆ।

ਉਹਨੂੰ ਬੜਾ ਸੀ ਗਰੂਰ
ਮੈਂ ਖੁਦਦਾਰ ਮਗਰੂਰ,
ਭੁਲ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ 'ਚ ਪੈ ਕੇ
ਯਾਰ ਉਮਰਾਂ ਲਈ ਖੋਇਆ।

ਚਿੱਟੇ ਚੌਲ ਪੁੰਨ ਕੀਤੇ
ਲੱਖਾਂ ਦੇਵਤੇ ਧਿਆਏ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਭਾ
ਦਿਲਦਾਰ ਸਾਥੀ ਖੋਇਆ।

ਲੁਕਾਈ

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ, ਰੂਪ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ,
ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਹੀ ਜੁਗਤਾਂ, ਰਹਿਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਗ੍ਰਹਿ-ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਬਣ,
ਧਰਮ-ਕਰਮ ਦੇ ਵਹਿਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਸ਼ੁਧ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕਲਸ, ਨਗੀਨੇ ਜੜੀਆਂ ਪਾਲਕੀਆਂ,
ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਰੁੱਸਿਆ ਰੱਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਪੈਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਦੀ, ਫਿਤਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ,
ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਦਾ ਭੋਰਾ, ਮੁੱਲ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਤਕੜੇ ਦੀ ਤਰੀਫ਼ ਕਰਦਿਆਂ, ਥੱਕਦੀ ਜੀਭ ਨਹੀਂ,
ਨਿਰਧਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦਰਦ, ਨਾ ਕਦੇ ਵੰਡਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਉਂਗਲ ਧਰਦੇ ਸਦਾ ਹੀ, ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਉੱਤੇ,
ਕੱਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਹਨੇ, ਬੜਾ ਸਤਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਮਲ ਤੋਂ, ਪਾਸਾ ਪਰਤ ਗਏ,
ਪਖੰਡੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਲ 'ਤੇ, ਨੱਕ ਘਸਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲੇ, ਰੱਬੀ-ਰੂਪ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ,
ਪਿੱਤਰ ਮੋਇਆਂ ਬਾਅਦ, ਸ਼ਰਾਧ ਕਰਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਯਾਰੀ, ਇਕ ਸਵਾਰਥ ਹੈ,
ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਕੇ ਪਲਾਂ 'ਚ, ਮੁੱਖ ਭੁਆਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਸ਼ਰੇਆਮ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਅਫ਼ੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਭੁੱਕੀ,
ਫਿਰ ਧਰਮ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ, ਵੋਟ ਪੁਆਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਇਕੱਠੇ ਵਸਦੇ ਭਾਈਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਿੰਝ ਪਾਉਣੀ ਛੁੱਟ,
ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਹੀ ਕੁੰਡੀਆਂ, ਰਹਿਣ ਫਸਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।
ਕਿਤੇ ਭਾਖੜੀਆਣੇ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮਿਲੀਂ ਨਛੱਤਰ ਨੂੰ,
ਤੇਰੇ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਂ, ਨੈਣ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਲੋਕ।

ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ

ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਪਾਉਂਦੇ, ਦਿੰਦੇ ਵਾਰ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ,
ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਕੱਫਣ, ਗੁੱਟ ਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਗਾਨੀ ਨੂੰ,
ਯਾਦ 'ਚ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ, ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ,
ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਕਰੇ ਸਲਾਮਾਂ, ਸੂਰਮੇ ਮਰਦ ਲਾਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ।

ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ,
ਰਾਖਾ ਏਂ ਤੂੰ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਦੇ ਮੁਨਾਰਿਆ,
ਤਨ-ਮਨ-ਧਨ ਤੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਲੇਖੇ ਹੈ
ਟੱਬਰ ਦਾ ਮੋਹ, ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਵਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਸਰਹੱਦ ਕਰੇ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਬਈ ਬੜਾ,
ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਸੂਰਾ, ਜਿਹਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਖੜਾ,
ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਵਾਂਗ ਨੇਂ ਬੁਲੰਦ ਹੌਂਸਲੇ
ਤੂੰ ਹੀ ਰਖਵਾਲਾ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਹਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਮਾਰ ਕੇ ਭਜਾਵੇਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਤੂੰ,
ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸਿਰ ਦੇਵੇਂ ਫੁੰਡ ਤੂੰ,
ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਤਗਮੇ ਤੇ ਮੋਢੇ ਫੀਤੀਆਂ
ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਂ ਤਾਹੀਉਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਜਿਸ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਤੁਰਿਆ ਤੂੰ ਲਾਮ ਨੂੰ,
ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੂਹਿਆ ਸੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਨੂੰ,
ਅੌਕੜਾਂ-ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੱਲਕੇ
ਦੇ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ।

ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂੰ ਟੁੱਟਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ,
ਕੁਝ ਕੀਤੇ ਜ਼ਖਮੀ, ਕਈ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਤੇ,
ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਸਭ ਤੋਂ
ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਚੰਡੀ ਦੀ, ਵੈਰੀ ਵੰਗਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਵੈਰੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਬਣੇ ਐ,
ਉਹਨਾਂ ਤਾਂਈਂ ਨੱਕ 'ਨਾ ਚਬਾਏ ਚਣੇ ਤੇ',
ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇਰੇ, ਤੈਥੋਂ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬਦੇ
ਕੌਮ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ, ਕੌਮ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਿੰਨ੍ਹਦਾ,
ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਖਿੰਡਦਾ,
ਸ਼ੇਰ ਮੂਹਰੇ ਭੇਡੂਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਭੱਜਦਾ
ਪੱਲੇ ਤੇਰੇ ਜਿੱਤਾਂ, ਵੈਰੀ ਗਿਆ ਹਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸਿਰੜ ਨਿਭਾਅ ਗਿਆਂ,
ਜਿੰਦ ਆਪਣੀ ਤੂੰ ਦੇਸ਼ ਲੇਖੇ ਲਾ ਗਿਆਂ,
ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮਾਣ ਤੇਰੇ 'ਤੇ
ਪੂਜਣਗੇ ਲੋਕ, ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ ਤਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

*ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਚਾਚਾ, ਤੇ ਭਤੀਜਾ *ਸੂਬੇਦਾਰ,
ਬੀਰ ਚੱਕਰ ਜੇਤੂ ਸੋਹਣਾ ਸਰਦਾਰ,
'ਭੋਗਲ' ਕਰੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਬਈ
“ਭਾਖੜੀਆਣੇ” ਨੂੰ ਜੱਗ 'ਤੇ ਨਿਖਾਰਿਆ।
ਬੱਲੇ ਬਈ ਬਹਾਦਰਾ ਸਿਪਾਹੀਆ ਪਿਆਰਿਆ॥

- - - - -

*ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ:-ਸਵ-ਸਰਦਾਰ ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

*ਸੂਬੇਦਾਰ:- ਸਵ-ਸਰਦਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬੀਰ ਚੱਕਰ ਜੇਤੂ:-ਸਵ-ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਬੜਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਪਿਆਰ ਰਿਹਾ, ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ!

ਨੇਕ-ਕਮਾਈ

ਫੁੱਲ ਵਾਂਗਰ ਮਹਿਕਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ,
ਖ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾ ਡਰ ਤੂੰ।
ਰੱਬ 'ਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਨਿਭੇ ਨਾ ਤੇਰੀ,
ਨੱਚ ਕੇ ਯਾਰ ਮਨਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ।

ਯਾਰ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਜੇ ਵਸਣਾ,
ਉਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈ ਘਰ ਤੂੰ।
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਕੇ ਪੂਰਾ,
ਲੂਣ ਵਾਂਗ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਖ਼ਰ ਤੂੰ।

ਡਾਚੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੇ ਲਾਉਣੀ,
ਉੱਚੇ ਰੱਖੀਂ ਘਰ ਦੇ ਦਰ ਤੂੰ।
ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਭਰੀ ਉਡਾਰੀ,
ਵਧੀਆ ਸੋਚ ਦੇ ਲਾ ਕੇ ਪਰ ਤੂੰ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਵਡਮੁੱਲਾ,
ਬੈਠ ਨਾ, ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਤੂੰ।
ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਤੌਰ ਤੁਰੀ ਚੱਲ,
ਯਕੀਨਨ ਕਰੇਂਗਾ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸਰ ਤੂੰ।

ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਭਿੜਨਾ,
ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ! ਜਾਵੀਂ ਨਾ ਡਰ ਤੂੰ।
ਤੂਫ਼ਾਨੀ ਛੱਲਾਂ ਤੇ ਹੋ ਕਾਬਜ਼,
ਗਮਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਜਾਵੀਂ ਤਰ ਤੂੰ।

ਤਕੜੇ ਦੀਆਂ ਤੂੰ ਨਿੱਤ ਸਹਿ ਲੈਨਾਂ,
ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਮਾੜੇ ਦੀ ਵੀ ਜਰ ਤੂੰ।
'ਭੋਗਲ' ਕਰ ਲੈ ਨੇਕ ਕਮਾਈ,
ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਭਰ ਤੂੰ।

ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਖੇਡ

ਗੱਲ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ
ਸੱਜਣਾਂ ਬਹਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ,
ਗੱਲ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣੀ
ਨਹੀਂ ਵਜਾਉਣੇ ਆਪਾਂ ਢੋਲ।

ਜਿਊਣ ਮਰਨ ਦੇ ਆਪਾਂ
ਕੀਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸੀ ਵਾਅਦੇ,
ਉਹ ਜਵਾਨੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ
ਤੂੰ ਨਾ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਰੋਲ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੋਇਆਂ ਪਰਦੇਸੀ
ਦਿਨ ਕੱਟਾਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ,
ਕੀ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਰੱਬ
ਜਦ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ।

ਯਾਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਨਗੀਨੇ
ਐਵੇਂ ਰੁੱਸ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠੀਂ,
ਬੁਰੀ ਹਿਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ
ਬੋਲੀਂ ਚੰਦਰੇ ਨਾ ਬੋਲ।

ਘਰੋਂ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸੋਚ ਲੈਂਦਾ,
ਕਿੰਝ ਝੱਲੂਗੀ ਜੁਦਾਈ
ਮਲੂਕ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਸੋਹਲ।

ਇਹ ਮੈਂ ਲੱਖ ਵਾਰ ਮੰਨਾ
ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਤੂੰ ਰਾਜਾ,
ਧੰਨੇ ਜੱਟ ਵਾਂਗ ਨਾ ਤੂੰ
ਰੱਬ ਪੱਥਰਾਂ 'ਚੋਂ ਟੋਲ।

ਚੜ੍ਹੀ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਜਵਾਨੀ
ਤੈਥੋਂ ਮੰਗਦੀ ਜਵਾਬ,
ਤੇਰੀ ਖੁੱਕਲ 'ਚ ਬਹਿਕੇ
ਲੱਖਾਂ ਕਰਨੇ ਕਲੋਲ।

ਖੇਡੀ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਖੇਡ
ਸਾਡਾ ਰੱਬ ਹੈ ਗਵਾਹ,
ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਤੂੰ ਰਹੀਂ
ਮਾਰੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾ, ਨਾ ਰੋਲ।

ਜੱਗ ਹੱਸੂ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ
ਉੱਡੂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ,
ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੱਚੀ, ਨਾ ਤੂੰ ਝੂਠਾ
ਜਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣੇ ਪੋਲ।

ਗੱਲ ਆਪਣੇ 'ਚ ਰਹੇ
ਹੁੰਦੇ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਨ,
ਭੌਰੇ ਰਹਿਣ ਮੰਡਲਾਉਂਦੇ
ਫੁੱਲਾਂ-ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ।

ਮੇਰੀ ਸੁਣਦਾ ਜਾਈਂ ਗੱਲ
ਬਣੀ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੱਚਾ,
ਸਿਰ-ਧੜ ਦੀ ਵੀ ਲਾ ਕੇ
ਨਾ ਪੁਗਾਉਣੇ ਭੁੱਲੀਂ ਬੋਲ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਦਿਲੋਂ ਤੇਰਾ
ਰਿਹੈ, ਅਜ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰਾ,
ਜੇ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ
ਮਨ ਆਪਣਾ ਫਰੋਲ।

ਮਹਿਰਮ

ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆ,
ਰਾਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।
ਦਿਲਕਸ਼ ਹੁਸਨ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਅਦਾਵਾਂ,
ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਦੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਬੇਪਰਵਾਹ, ਤੂੰ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦਿਲ ਦਾ,
ਪਿਆਰ ਦੀ ਧਾਂਕ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।
ਪਾਕਿ-ਪਵਿੱਤਰ ਸੂਰਤ-ਸੀਰਤ,
ਤਨ-ਮਨ ਤਾਈਂ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਚਹੂੰ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਹੰਢਾਵੇਂ
ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆ।
ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੂੰ ਹਾਣੀ,
ਹਨੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਛੱਡ ਜੈਕਾਰਾ,
ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।
ਵਹਿੰਗੀ ਵਾਲਾ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤ ਤੂੰ,
ਪਿੱਤਰੀ-ਸੇਵ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਾਰ ਨਾ ਮੰਨੇ,
ਸੱਚਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।
ਸ਼ਦੈਣ, ਵੈਰਾਗਣ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਜੋਗਣ,
ਤੱਤੜੀ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਤੇਰੀ ਦਿੱਖ ਮੈਨੂੰ ਕਾਬੂ ਦਾ ਹੱਜ,
ਨੂਰ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਹਿਰਮ,
ਹਰ ਮਹਿਫਲ ਗਰਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆ।

ਅਵੱਗਿਆ

ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕੋਈ ਐਸਾ, ਕਰਮ ਕਮਾਵੀਂ ਨਾ,
ਭਰਮ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ, ਪੈਰੀਂ ਪਾਵੀਂ ਨਾ।

ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰਾ-ਖੋਟਾ ਪਹਿਚਾਣ ਲਵੀਂ,
ਪਾਕਿ ਬਰੂਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅੱਕ ਉਗਾਵੀਂ ਨਾ।

ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀਂ, ਘੋਰ ਅਵੱਗਿਆ ਹੈ,
ਚਰਾਗ, ਆਰਤੀ, ਜੋਤਾਂ, ਟੱਲ ਖੜਕਾਵੀਂ ਨਾ।

ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਛਕਾਉਂਦੇ, ਲੰਗਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ,
ਸ਼ਰਾਧ ਪੂਜ ਕੇ, ਰੱਜਿਆਂ ਤਾਂਈ ਰਜਾਵੀਂ ਨਾ।

ਛੱਡ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਜਾਣਾ, ਨਾ ਪੂਜਣ ਜਾਹ ਗੁੱਗੇ,
ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ 'ਚ, ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਪਾਵੀਂ ਨਾ।

ਸੱਚਾ ਕਾਫ਼ਰ ਚੰਗਾ, ਕਿਸੇ ਫ਼ਰੇਬੀ ਮੋਮਨ ਤੋਂ,
ਡੇਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਝੁਕ-ਝੁਕ, ਨੱਕ ਘਸਾਵੀਂ ਨਾ।

ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਅ ਮਿੱਟੀ, ਵਿਕਦੀ ਸਾਧਾਂ ਦੀ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਵੀਂ ਨਾ।

ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਰਾਹ ਸਵਰਗਾਂ ਦਾ,
ਅੱਠ-ਸੱਠ ਤੀਰਥੀਂ, ਜਾਕੇ ਧੱਕੇ ਖਾਵੀਂ ਨਾ।

ਰਹਿਬਰ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗਰ, ਭੰਡਣਾ ਬਾਬਰ ਨੂੰ,
ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸੰਗ, ਭਾਗੋ ਕਦੇ ਬਹਾਵੀਂ ਨਾ

ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਕਮਾਵੇ ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ,
ਗਰੀਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਉੱਤੇ, ਭੁੱਲਕੇ ਹੱਕ ਜਤਾਵੀਂ ਨਾ।

“ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ” ਆਖਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ,
ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ, ਠੱਗਿਆ ਜਾਵੀਂ ਨਾ।

“ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ” ਕਰੀਂ ਨਾ ਸੰਗਤ ਡੇਰੇਵਾਦਾਂ ਦੀ,
ਸ਼ਾਨ ਪੰਥ ਦੀ ਉੱਚੀ, ਖੇਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲਾਵੀਂ ਨਾ।

ਬੇਵਫ਼ਾਈ

ਰੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗਰ ਬਦਲ ਗਿਆਂ
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਤੋੜ ਨਿਭਾਈ,
ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਹੱਥ ਦਿੱਤੇ ਮੈਂ
ਸੁਣੀ ਨਾ ਇਕ ਦੁਹਾਈ।

ਲਹੂ ਦੇ ਹੰਝੂ, ਪਲਕਾਂ ਪਿੱਛੇ
ਤੈਨੂੰ ਦਿਸਣ ਨਾ ਦਿੱਤੇ,
ਮੁੱਖੜੇ 'ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਮੇਰੀ ਨੇ
ਤਨ ਦੀ ਪੀੜ ਛੁਪਾਈ।

ਬੇਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗੂ ਚਾਰੇ
ਰਾਂਝਾ-ਚਾਕ ਕਹਾਇਆ,
ਕਾਣੇ ਸੈਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਗਈ
ਉਹ ਚੂਚਕ ਦੀ ਜਾਈ।

ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਲੱਗੇ ਫ਼ਤਵੇ
ਮਿਲੇ ਸਜ਼ਾ ਕਿਉਂ ਭਾਰੀ,
ਹਾਉਕੇ ਹਾਵੇ ਸਾਥੀ ਬਣਦੇ
ਮਰ-ਮਰ ਜਿੰਦ ਬਿਤਾਈ।

ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਸਾਹਿਬਾਂ ਕੀਤੀ
ਜੱਟ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮਰਵਾਇਆ,
ਤੀਰ ਤੋੜੇ ਸੀ ਮੇਰੀ ਛਾਂਵੇਂ
ਪਾਉਂਦਾ ਜੰਡ ਦੁਹਾਈ।

ਯਾਰੀ ਟੁੱਟੇ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚਦਾ
ਸੇਕ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਸਾੜੇ,
ਕੱਖਾਂ ਖੱਲੇ ਅੱਗ ਕਦੇ ਵੀ
ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾਈ

ਤੱਤੀ ਰੇਤ 'ਚ ਭੁੱਜੀ ਸੱਸੀ
ਡਾਚੀ ਵਾਲੇ ਤੁਰ ਗਏ,
ਪੁਨੂੰ-ਪੁਨੂੰ ਰਹੀ ਕੂਕਦੀ
ਬਲਾਂ 'ਚ ਜਾਨ ਗੁਆਈ।

ਅੱਤ ਖੁਦਾ ਦਾ ਵੈਰ ਹੈ ਡਾਢਾ
ਸਾਰਾ ਆਲਮ ਜਾਣੇ,
ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਰੱਬੀ ਤੋਹਫਾ
ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਾ ਠੁਕਰਾਈਂ।

ਧਰਤੀ ਫੱਟਦੀ ਅੰਬਰ ਪਾਟੇ
ਦਿਲ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦਾ ਟੁੱਟੇ,
ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਚੂੜਾ ਕੁਰਲਾਵੇ
ਮਹਿੰਦੀ ਦਏ ਦੁਹਾਈ।

ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਾ ਤੁੱਲਦੀ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭਾਰੀ,
ਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਬਰਾਬਰ
ਸੋਚ ਕੇ ਕਦਮ ਵਧਾਈਂ।

ਸਿਦਕ ਹੁਸਨ ਦਾ ਤਰਦਾ ਵੇਖੋ
ਠਿੱਲ੍ਹਿਆ ਵਿੱਚ ਝਨ੍ਹਾ ਦੇ,
ਪੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੱਚਾ ਧਰਿਆ
ਨਣਦ ਨੇ ਭੁੱਲ ਖੁਦਾਈ।

ਜੂਠੇ ਬੇਰ ਭੀਲਣੀ ਕਰਦੀ
ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਛਕਦੇ,
'ਭੋਗਲ' ਵਰਗੇ ਮਿੱਤ ਨਗੀਨੇ
ਯਾਰ ਨਾ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾਈਂ।

ਦਿਲੀ-ਦੂਰੀਆਂ

ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵੇ ਵੀ ਕੀਤੇ
ਵੱਟੀ ਆਪੋ-ਵਿੱਚ ਘੂਰੀ,
ਧਰੇ ਪੱਥਰ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ
ਖੌਰੇ ਕਿਹੜੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ।

ਕਸੂਰ ਗ਼ੈਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋਣਾ
ਪਾੜੇ ਅਸਾਂ ਆਪ ਪਾਏ,
ਪਾਏ ਬੇੜੀਆਂ 'ਚ ਵੱਟੇ
ਵਧੀ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ।

ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ 'ਚ ਦੀਵਾਨਾ
ਚੀਰ ਆਪਣਾ ਜਿਗਰ,
ਫੋਟੋ ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੀ
ਜੋ ਸੀ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਅਧੂਰੀ।

ਲੈ ਗਏ ਲੁੱਟ-ਪੁੱਟ ਖੇੜੇ
ਸਾਡਾ ਝੰਗ ਮਗਿਆਣਾ,
ਬੇਲਾ ਬਣਿਆ ਉਜਾੜ
ਹੀਰ ਕੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ ਚੂਰੀ।

ਮਿਲਿਆ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ
ਮੂਰਤ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਹ ਲੱਗਾ,
ਉਹਦੇ ਹੱਠਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਲੀ
ਰੰਗ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸੰਧੂਰੀ।

ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਹੱਥ ਦਿੱਤੇ
ਇਕੱਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾਈਂ,
ਹਾੜ੍ਹੇ-ਤਰਲੇ ਮੈਂ ਕੱਢੇ
ਉਹਦੀ ਉੱਤਰੀ ਨਾ ਘੂਰੀ।

ਕਦੇ ਪਾਵੀਂ ਨਾ ਵਿਛੋੜੇ
ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਣਗੋਲੀ,
ਮਚਾਈ ਹਿਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਅੱਗ
ਪੀੜ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਨਸ਼ੂਰੀ।

ਅੱਕ, ਰੀਠੇ ਵਾਂਗ ਮੇਰਾ
ਬੜਾ ਕੌੜਾ ਹੈ ਸੁਭਾਅ,
ਮੈਂ ਕੱਖ ਰੁਲਦਾ ਰਾਹਾਂ ਦਾ
ਉਹ ਹੈ ਸ਼ੁੱਧ-ਕਸਤੂਰੀ।
ਉਹਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਾ ਸੀ ਚਾਅ
ਮੈਂ ਜਸ਼ਨ ਹਾਰ ਦੇ ਮਨਾਏ,
ਉਹ ਹੋਇਆ ਫਿਰੇ ਮਗ਼ਰੂਰ
ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀ, ਸਬਰ-ਸਰੂਰੀ।

ਵਗਦੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ
ਮਿਲ ਸਕਣੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ,
ਤਿਆਗੀ ਨੇੜਤਾ ਦੀ ਸੋਚ
ਭਰੀ ਮਨਾਂ 'ਚ ਫੜੂਰੀ।

ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਮਾਹੀਆ
ਮੇਰਾ ਕੌਡੀ ਨਹੀਉਂ ਮੁੱਲ,
ਸਰਾਪੀ ਰੂਹ ਜਿਹਾ ਰੂਪ
ਰੰਗ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਨੂਰੀ।

‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਬਣੂੰ ਮੇਰਾ
ਲੱਖਾਂ ਯਤਨ ਨੇ ਜਾਰੀ,
ਮੋੜ ਲਵੇ ਉਹ ਮੁਹਾਰਾਂ
ਮੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਪੂਰੀ।

ਅੱਤ

ਬਾਹਲੀ ਚੁੱਕੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਅੱਤ, ਅੰਤ ਪਛੋਤਾਂਵੇਗਾ,
ਲੈਣੇ ਦੇ, ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਦੇਣੇ, ਕਿਤੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਵੇਂਗਾ।
ਕੌਰਵਾਂ-ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵੈਰ, ਰੋਲੀ ਦਰੋਪਤੀ ਦੀ ਪਤ,
ਦੰਪਤੀ-ਆਸਿਫਾ ਦੀ ਜਿੰਦ, ਕਿਹੜੇ ਖਾਤੇ ਪਾਵੇਂਗਾ।

ਕਾਰੂ-ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਧਨ ਦੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਧਾਂਕਾਂ,
ਅੰਤ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਵੇਖ ਲਈਂ, ਜਹਾਨੋ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬਲਦ, ਐਵੇਂ ਬਣ-ਬਣ ਬਹਿੰਨਾ,
ਧਰਤ-ਮਾਤਾ ਕਿੰਨੇ ਜੁੱਗ, ਸਿੰਗਾਂ 'ਤੇ ਨਚਾਵੇਂਗਾ।

ਹੱਕ ਮਾਰਦੈਂ ਪਰਾਇਆ, ਰਲ ਲੋਟੂ ਢਾਣੀ ਨਾਲ,
ਜ਼ਮੀਨ ਜੱਟ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ, ਕਿੰਝ ਹੱਥਿਆਏਂਗਾ।
ਅੰਨਦਾਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਰੋਟੀ, ਤੇਰਾ ਖੋਹਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ,
ਕਦ ਕਿਰਤੀ ਦੇ ਫੱਟਾਂ 'ਤੇ, ਮਰੂਮ ਲਾਵੇਂਗਾ।

ਈਰਖਾ ਦੇ ਬੀਜੇਂ ਬੀਜ, ਹਰ ਪਿੰਡ ਹਰ ਵਿਹੜੇ,
ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ, ਨਾ ਜਿੱਤ ਪਾਵੇਂਗਾ।
ਭਾਰ ਆਤਮਾ ਨਾ ਝੱਲੂ, ਕਰੇ ਘੋਰ ਤੂੰ ਗੁਨਾਹ,
ਭਾਂਡਾ ਪਾਪ ਵਾਲਾ ਭੱਜੂ, ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਬਚਾਵੇਂਗਾ।

ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਵਧੀਕੀ, ਬਾਹਲੇ ਵੈਰ ਤੈਂ ਵਧਾਏ,
ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ, ਬਚ ਕਿੱਥੇ ਜਾਵੇਂਗਾ।
ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਈਰਖਾ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਕਰ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ,
ਰਾਵਣ-ਰਾਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਿੰਨੇ, ਜੁੱਗਾਂ ਤਾਂਈਂ ਲੜਾਵੇਂਗਾ।

ਦਿਓ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ, ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ,
ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗਲ, ਫੰਧੇ ਕਦ ਪਾਵੇਂਗਾ।
ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵੇ ਭੁਲਾਕੇ, ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਤਾਂਈਂ ਕਦੋਂ, ਗਲੇ ਆ ਲਗਾਵੇਂਗਾ।

ਕੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ

ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ।
ਹੈ, ਉਜਾੜੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹਾ
ਹੋਇਆ ਕੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਪਾਣੀ ਲਹਿ ਗਏ ਪਤਾਲ,
ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ,
ਢੇਰ-ਖਾਦਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਬੀਜ
ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਹੋਈ ਬੇਹਾਲ।
ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ
ਸੁੱਕੀ ਬੇਈਂ, ਨਹਿਰ, ਢਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਰੋਲੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਪੱਗ,
ਵੱਡਮੁਲਾ ਗਹਿਣਾ-ਨਗ,
ਡਰਦੇ ਬੋਲਣ ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ
ਭਾਵੇਂ ਦੁਖੇ ਰਗ-ਰਗ।
ਪੁੱਤ, ਬਾਪੂ ਦੀ ਨਾ ਮੰਨੇ
ਮਿੱਟੀ ਮਿਲੇ ਰੋਹਬ-ਦਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਕੋਈ ਕਾਝੁਦਾ ਨਹੀਂ ਦੁੱਧ,
ਘਿਉ-ਮੱਖਣ ਨਾ ਸ਼ੁੱਧ,
ਖਾ-ਖਾ ਨਕਲੀ ਖੁਰਾਕਾਂ
ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਬੁੱਧ।
ਫਲ-ਸਬਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਤਾਜ਼ੀ
ਪਾਣੀ ਬਣਿਆ ਤੇਜਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ।।

ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਗਈ ਮਹਿੰਗਾਈ,
ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਰਜ਼ਾਈ,
ਭਾਅ ਅੰਬਰੀਂ ਜਾ ਲੱਗੇ
ਕਿਸਾਨ-ਕਾਮੇ ਦੀ ਦੁਹਾਈ।
ਫਾਹਾ ਗਲ ਪਾ ਵਿਖਾਉਂਦਾ
ਅੰਨਦਾਤੇ ਦਾ ਖਿਤਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ।।

ਜਵਾਨੀ ਤੁਰੀ ਪੁੱਠੇ ਰਾਹ,
ਵਗੀ ਚੰਦਰੀ ਕੋਈ 'ਵਾਅ
ਇਸ਼ਕ-ਆਸ਼ਕੀ ਦਾ ਦੌਰ
ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ।
ਹੈ ਨਹੀਂ ਚੇਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਲੀ
ਮੁਰਝਾ, ਗਿਆ ਹੈ ਗੁਲਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ।।

ਭੁੱਲੇ ਰੀਤੀਆਂ-ਰਿਵਾਜ,
ਵੰਡ ਲਿਆ ਹੈ ਸਮਾਜ,
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਗੁਆ ਕੇ
ਰੋਲੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਰਾਜ।
ਭਲੇ ਸਮੇਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ
ਵਕਤ ਆ ਗਏ ਖ਼ਰਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਲੱਚਰ ਗੀਤ, ਉੱਚੇ ਸਾਜ,
ਖੌਰੂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਅਵਾਜ,
ਖਮੋਸ਼ ਢੱਡ ਤੇ ਸਾਰੰਗੀ
ਅਲਗੋਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਚੇ ਨਾਦ।
ਭੁੱਲੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵੱਗ,
ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗ,
ਡੇਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚਾਂਦੀ
ਜਨਤਾ ਹੈ ਲਾਈ-ਲੱਗ।
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਉੱਚੀ ਰੱਖੀ
ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਆਬ।
ਘੁੱਗ ਵੱਸਦਾ ਸੀ ਕਦੇ
ਸਾਡਾ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ॥

ਦੁਖੀ

ਹਮਹਾਤੜ ਦੁਖੀ, ਤਮ੍ਹਾਤੜ ਦੁਖੀ,
ਪਰਜਾ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ,
ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ
ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਅੱਥਰਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਦਾ ਘੋੜਾ
ਬੇਕਾਬੂ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਗਰੀਬ ਦੁਖੀ, ਅਮੀਰ ਭਟਕਦਾ
ਨਿਰਧਨ-ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਡੱਕਾ ਤੋੜ ਨਾ ਦੂਹਰਾ ਕਰਦਾ
ਕੰਮ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਵੇ,
ਤੰਗੀ ਤੁਰਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਕੱਟੇ
ਵਿਹਲੜ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਟੱਬਰ ਦੀ ਰਹੇ ਸੁੱਖ ਮਨਾਉਂਦੀ
ਭੋਰਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ,
ਰਾਜੇ-ਰਾਣੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ
ਸਮਾਜ ਸਤਾਈ ਨਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਕਿਰਤ ਕਲਾ ਹੈ ਗਈ ਗੁਆਚੀ
ਕਦਰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਪਾਵੇ,
ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਮਰਦਾ ਜਾਂਦਾ
ਕਾਰੀਗਰ-ਕਲਾਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਇਸ਼ਕ ਬਹੁਤ ਖੁਦਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ
ਹੁਸਨ ਬੜਾ ਮਗਰੂਰ ਹੈ ਯਾਰੋ,
ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਹੁਸਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਭਾਗੋਂ ਲਾਲਚ ਵੱਸ ਹੈ
ਜ਼ੋਰ, ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਮਾਉਂਦਾ,
ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਭਾਲਦਾ
ਲਾਲੋਂ ਜਿਹਾ ਦਿਲਦਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲਾਲਚ-ਵੱਸ ਹੋਏ
ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਲਹੂ ਹੋ ਗਿਆ,
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਨੇ
ਗਿਰ ਚੁੱਕਾ ਕਿਰਦਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਕੇ
ਦੇਸ਼ ਲਈ ਜੋ ਅੰਨ ਉਗਾਉਂਦਾ,
ਕਰਜ਼ੇ ਥੱਲੇ ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ
ਅੰਨਦਾਤਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਗਰੀਬ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਚੱਲੇ ਚਾਰਾ
ਰੋਟੀ-ਕੱਪੜੇ ਲਈ ਤਰਸਦਾ,
ਗੁਰਬਤ ਦੀ ਸਦਾ ਮਾਰ ਸਹਾਰੇ
ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਚੋਰ ਤੇ ਕੁੱਤੀ ਰਲੇ ਹੋਏ ਨੇ,
ਸਿਖਰ-ਦੁਪਹਿਰੇ ਪੈਂਦੇ ਡਾਕੇ,
ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ
ਅਫ਼ਸਰ-ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਅਤੇ ਮੁਲਾਣਾ
ਘੁੱਟ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਬਰ,
ਊਚ-ਨੀਚ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸ ਕੇ
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਯਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਤਾਂਘ

ਜਗ-ਮਗ ਨੈਣ ਜਗਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ,
ਲੱਖ ਯੋਗੀ ਪੀਰ ਧਿਆਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।
ਜਾਨ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ, ਮੀਤ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਮੈਂ,
ਰੱਬ ਰੁੱਸਦਾ ਰੁੱਸ ਜਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਸੁਰਖ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਲਾਲੀ, ਦੰਦੀਂ ਮਲੇ ਦੰਦਾਸੇ ਮੈਂ,
ਰੂਪ ਸਾਣ ਤੇ ਲਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।
ਟੂਣੇ-ਹਾਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ, ਜੌਹਰ ਵਿਖਾਉਣੇ ਨੇ,
ਲੱਪ-ਲੱਪ ਸੁਰਮੇ ਪਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਕੱਤ ਚਰਖਾ, ਕੱਢ ਕਸੀਦੇ ਲਏ
ਤੰਦ ਤੱਕਲੇ ਤੇ ਪਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।
ਸ਼ਿਕਰੇ ਵਰਗੇ ਯਾਰ ਦੀ, ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਵਣ ਲਈ,
ਦਿਲ ਦੇ ਮਾਸ ਖੁਆਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਪੁੰਦਲਾ ਵਿਹੜਾ ਯਾਰ ਦਾ, ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਲਈ,
ਅਸਾਂ ਤਨ ਨੂੰ ਲਾਂਬੂ ਲਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ
ਮੁੱਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤਾਂਘਾਂ, ਆਸਾਂ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਨੇ,
ਦੀਦ ਦੇ ਨੈਣ ਤਿਰਹਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਹਿਰਦਾ ਜਦ ਵੀ ਟੁੱਟਿਆ, ਭਾਂਬੜ ਮਚਦੇ ਨੇ,
ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।
ਤਾਜ-ਮਹੱਲ ਦੇ ਵਾਂਗਰ, ਹੁਸਨ ਸਜਾਇਆ ਮੈਂ,
ਜੁਲਫ਼ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲ ਪਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਔਸੀਆਂ ਪਾ-ਪਾ ਥੱਕੇ, ਵਗਦਾ ਲਹੂ ਪੋਟਿਆਂ ਚੋਂ,
ਖੌਰੇ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੰਢਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।
ਘਿਉ ਦੀ ਚੂਰੀ ਕੁੱਟੀ, ਪਾ ਕੇ ਸੁੱਕੇ-ਮੇਵੇ ਮੈਂ,
ਬਨੇਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੋਗੇ ਪਾਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦਿਨ ਨੇਂ, ਲੱਗਣ ਗਤਾਂ ਚਾਨਣੀਆਂ,
ਜਦ ਭੋਗਲ ਨਜ਼ਰੀ ਆਏ, ਯਾਰ ਮਨਾਵਣ ਲਈ।

ਯਰਾਨੇ

ਯਾਰ ਨਗੀਨੇ ਵਰਗਿਆਂ, ਸੰਗ ਯਰਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ,
ਸਵਰਗੀ ਝੂਟਿਆਂ ਵਰਗੇ, ਯਾਰ ਯਰਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਨਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਤਾਂ ਝੁੰਮਣ ਲਾ ਦੇਵੇ,
ਸਾਕੀ, ਰਿੰਦ, ਸੁਰਾਹੀ, ਮਸਤ ਮੈਖਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਕਿੰਨੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਖਿੱਚ ਹੈ, ਸੁੰਦਰ ਮੁਖੜੇ ਦੀ,
ਮਾਪਣ ਲਈ ਦੋ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਯਾਰ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਨਿੱਘ, ਮਾਨਣ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੋ,
ਉਲਫ਼ਤ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਖੀਵੇ, ਯਾਰ ਦਿਵਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਨ ਜੱਗ ਦੀਆਂ, ਚੰਦਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਤੋਂ,
ਸ਼ਮੂ 'ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ, ਜੋ ਪਰਵਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਦੀਦ ਸੋਹਣੇ ਦੀ ਰਸ-ਭਿੰਨੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਧੁੰਨ ਵਰਗੀ,
ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਚ ਗਾਏ ਹੋਏ ਤਰਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਕਰਮਾਂ ਸੇਤੀ ਪੱਲੇ ਪਈ, ਸੌਗਾਤ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ,
ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਲੱਗੇ ਆਰ-ਪਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਸੰਗਮ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਅਤੇ, ਹੁੰਦਾ ਮੇਲ ਆਤਮਾ ਦਾ,
'ਭੋਗਲ' ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਉੱਕਰੇ, ਜੋ ਅਫ਼ਸਾਨੇ ਚੰਗੇ ਨੇ।

ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ-ਸਲਾਹ

ਆਉ ਰਲ-ਮਿਲ ਬਹੀਏ,
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੋ ਰਹੀਏ,
ਮੰਦੇ ਬੋਲ ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲੇ
ਸਹਿਣ-ਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਖਾਈਏ।

ਭੁੱਲੋ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਕੱਲ੍ਹ,
ਸਾਂਭੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਲ,
ਲਿਆਉਣ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਖੇੜੇ
ਐਸੀ ਵਿਉਂਤ ਕੋਈ ਬਣਾਈਏ।

ਪਵਨ-ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉ,
ਇਹਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਬਣਾਉ,
ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੋਣਾ-ਕੋਣਾ
ਆਉ ਸਵਰਗ ਬਣਾਈਏ।

ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵੇ ਭੁਲਾਕੇ,
ਤੇਹ, ਸਭ ਨਾਲ ਪਾਕੇ,
ਜੇ ਕੋਈ ਗਹਿਰੀ ਅੱਖ ਤੱਕੇ
ਉਹਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ ਬਹਾਈਏ।

ਤੰਗ-ਦਿਲੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ,
ਵਿਰੋਧ-ਵੈਰ ਦਿਲੋਂ ਕੱਢੋ,
ਤੇਰ-ਮੇਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ
ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆ ਵਸਾਈਏ।

ਬਲੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ,
ਵਿੱਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਜਗ,
ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਨਾ ਇਹ ਵਧੇ
ਪਾਣੀ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪਾਈਏ।

ਚੰਗੇ-ਚੱਜ, ਚੰਗੇ ਬੋਲ,
ਰਹਿਣ ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ ਤੋਲ,
ਕਰੋ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ
ਵੰਡ ਛਕੀਏ-ਛਕਾਈਏ।

ਮਲਕ ਭਾਗੋਂ ਦੀਆ ਖੀਰਾਂ,
ਕਦੇ ਖਾਣ ਨਾ ਜ਼ਮੀਰਾਂ,
ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੀ ਕਮਾਈ
ਭਾਵੇਂ ਰੁੱਖੀ-ਸੁੱਕੀ ਖਾਈਏ।

ਤਰਸ ਗਰੀਬ ਉਤੇ ਖਾਉ,
ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਉਠਾਉ,
ਭੁੱਲ ਜਾਉ ਜਾਤਾਂ-ਪਾਤਾਂ
ਉਹਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾਈਏ।

ਤੋੜ ਲੱਗੀਆਂ ਨਿਭਾਉ,
ਬਹੁਤੇ ਯਾਰ ਨਾ ਬਣਾਉ,
ਖੁਦਗਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਹੱਥ ਸੋਚ ਕੇ ਮਲਾਈਏ।

ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਜਿਊਣਾ,
ਵਾਂਗ ਸੁਸਰੀ ਨਹੀਂ ਸੋਣਾ,
ਜੀਵਨ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀ ਕੇ
ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਬਿਤਾਈਏ।

ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਯਾਰ,
ਮਣਾਂ-ਮੂੰਗੀਂ ਦੇਣ ਪਿਆਰ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ
ਸੋਹਣੀ ਮਹਿਫਲ ਸਜਾਈਏ।

ਸਾਡੇ-ਆਪਣੇ

ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਚਲਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ,
ਰਤਾ ਤਰਸ ਨਾ ਖਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
ਲਹੂ ਡੋਲਿਆ ਵਤਨ ਲਈ, ਜਾਨਾਂ ਵਾਰੀਆਂ ਸੀ,
ਸਿਰ ਲੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਦਿਲ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਮਝ ਕੇ, ਸੀਨੇ ਲਾਇਆ ਸੀ,
ਬਣ ਫਰੇਬੀ ਦਗਾ ਕਮਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
ਦਿਲਕਸ਼ ਸਾਡੇ ਰੁਤਬੇ, ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਹਰਤ ਹੈ,
ਮਾਣ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਤਿਤਲੀਆਂ ਤਾਂਈਂ ਮਸਲਿਆ, ਅੱਗ 'ਚ ਫੁੱਲ ਸਾੜੇ,
ਟਹਿਕਦਾ ਚਮਨ ਖਿੰਡਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
ਭੋਰਾ ਕਦਰ ਨਾ ਪਾਈ, ਸੂਰੇ-ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ
ਹੱਥ ਸਾਡੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਪਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਮੁੱਲ ਵਿਕ ਗਏ ਕਿਰਦਾਰ, ਜੋ ਭੁੱਖੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ,
ਧਰਮ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ ਪਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
ਅਹਿਸਾਨ ਦੇ ਕਰਜ਼ ਚਕਾਉਣੇ, ਗੱਲਾਂ ਦੂਰ ਦੀਆਂ,
ਰੂਹ ਨੂੰ ਰੱਜ ਸਤਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਤਾਹਨੇ-ਮਿਹਣੇ ਦਿੱਤੇ, ਤੋਹਮਤਾਂ ਲੱਖ ਲਾਈਆਂ,
ਲੂਣ ਜ਼ਖਮ 'ਤੇ ਪਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਕੱਟੜ ਮਜ਼ਹਬੀ ਹੈ ਹੋਇਆ,
ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਧਮਕਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਮੈਂ! ਆਪਣਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ,
ਘੂਕ ਸੁੱਤੇ ਤਾਂਈਂ ਜਗਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਉੱਝ ਤਾਂ ਅਮਨ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ,
ਜਿਹਦੇ ਹੱਥ ਹਥਿਆਰ ਫੜਾਇਆ, ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ।

ਅਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਿਰੜ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ,
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ,
ਲਾਹੁਣਾ ਗਲੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੂਲਾ
ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਾਨੂੰ,
ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਹ ਸਾਨੂੰ,
ਹਰ ਤਸੱਦਦ ਹੱਸ ਕੇ ਜਰ ਲਾਂਗੇ
ਅਸੀਂ ਆਪਾ ਘੋਲ ਘੁਮਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਸ਼ਮ੍ਰਾਂ ਅਣਖ ਦੀ ਬਾਲੀ ਹੈ,
ਘੂਕ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ
ਗੈਰਤ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਫ਼ਰੰਗੀ ਥਰ-ਥਰ ਡਰਦੇ ਕੰਬਣਗੇ,
ਭੀਖ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਮੰਗਣਗੇ,
ਸਰਕਾਰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ
ਅਸੰਬਲੀ ਵਿੱਚ ਬੰਬ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਅਸੀਂ ਖੂਨ ਨਾ ਸਿਹਰੇ ਰੰਗਣੇ ਨੇ,
ਮੌਤ ਹੂਰ ਨਾ ਹੋਏ ਮੰਗਣੇ ਨੇ,
ਅਜ਼ਾਦੀ ਸਾਡੀ ਬਣੀ ਵਿਚੋਲਣ ਹੈ
ਲਾੜੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵਿਆਹੁਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਉਮਰ ਕੈਦ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ,
ਪੈਰੀਂ ਬੇੜੀਆਂ, ਹੱਥੀਂ ਹੱਥ ਕੜੀਆਂ,
ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਮੌਤ ਕਬੂਲਾਂਗੇ
ਨਹੀਂ ਡਰਨਾ 'ਤੇ ਘਬਰਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਇੱਕੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਤੀ ਪਾਵਾਂਗੇ,
ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ 'ਨਾ ਟਕਰਾਵਾਂਗੇ,
ਅਸੀਂ ਮਰਦ ਅਗੰਮੜੇ ਦੇ ਚੇਲੇ
ਆਪਣਾ ਕੱਢਣ ਆਪ ਸੁਆਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਦਰਦ ਸਹਾਰਿਆ ਸੀ,
ਸਿਪਾਹੀ "ਚੰਨਣ" ਨੂੰ ਜਦ ਮਾਰਿਆ ਸੀ,
ਇਹ ਡਾਢਾ ਭਾਰ ਨੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਗਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਦੇ ਬਸੰਤੀ ਚੋਲਾ ਮਾਂ,
ਰੱਬ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇਰੀ ਉੱਚੀ ਥਾਂਹ,
ਸਾਨੂੰ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ
ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਰੁਲ ਗਏ ਨੇ,
ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ,
ਮਤਲਬ-ਖੋਰੇ ਕਾਬਜ਼ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ
ਇਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਬੱਬਰਾਂ ਦਾ ਨਾ ਚਮਕਾਉਣਾ ਹੈ,
ਫਰੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਭਜਾਉਣਾ ਹੈ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਕੋਲੋਂ ਗੀਤ ਲਿਖਾ
ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ 'ਕੱਠਿਆਂ' ਗਾਉਣਾ ਹੈ।
ਨਾਹਰਾ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ॥

ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਰੱਬਾ ਇਕ ਸੁਣੀ ਦੁਆ ਮੇਰੀ, ਹਰ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਹੋਵੇ,
ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਭ ਖਾਵਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ,

ਹੈਂ ਮਾਲਕ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ, ਤੇ ਜੱਗ ਦਾ ਪਾਲਣ ਹਾਰਾ ਤੂੰ,
ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਬਿਨਾ ਪੱਤ ਨਹੀਂ ਝੁੱਲਦਾ, ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਤੂੰ,
ਨਿਗਾਹ ਸਵੱਲੀ ਜੇ ਤੇਰੀ, ਤਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਜਗ-ਮਗ ਹੋਵੇ।
ਰੱਬਾ ਇਕ ਸੁਣੀ ਦੁਆ ਮੇਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਹੋਵੇ,
ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਭ ਖਾਵਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ,

ਆਪਣੇ ਅਨਮੋਲ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚੋਂ, ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ ਭਰਦਾ ਅੱਕਦਾ ਨਹੀਂ,
ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਥੱਕਦਾ ਨਹੀਂ
ਹਰ ਆਸ ਮੁਰਾਦ ਕਰੇਂ ਪੂਰੀ, ਜਿਹਦੀ ਵਸਿਆ ਤੂੰ ਰਗ-ਰਗ ਹੋਵੇਂ।
ਰੱਬਾ ਇਕ ਸੁਣੀ ਦੁਆ ਮੇਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਹੋਵੇ,
ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਭ ਖਾਵਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ,

ਮੰਗਣਾ ਉੱਝ ਮਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਥੋਂ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣਾ'
ਅੱਡ ਝੋਲੀ ਖੜ੍ਹਨਾ ਦਰ ਤੇਰੇ, ਕਿਸੇ ਗ਼ੈਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣਾ ,
ਖਾਧ-ਸਮੱਗਰੀ ਘੱਲ ਦੇਵੇਂ, ਜਿਵੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ।
ਰੱਬਾ ਇਕ ਸੁਣੀ ਦੁਆ ਮੇਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਹੋਵੇ,
ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਭ ਖਾਵਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ,

ਕੁਦਰਤ ਵਰਗਾ ਸੱਚਾ-ਸੱਚ, ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,
ਨਾ ਕਰਾਂ ਯਕੀਨ ਮੈਂ ਕਿਸਮਤ ਤੇ, ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਹਿੱਲਦਾ ਹੈ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਤਾਂਈਂ ਬਖਸ਼ੇ ਤੂੰ, ਰਾਖਸ਼ ਜਾਂ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਹੋਵੇ।
ਰੱਬਾ ਇਕ ਸੁਣੀ ਦੁਆ ਮੇਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਹੋਵੇ,
ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਭ ਖਾਵਣ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦਾ ਜੱਗ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ
ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥

ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਛੱਡ ਜੈਕਾਰੇ
ਮੰਨਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭਾਣਾ।
ਮਟੀਆਂ, ਗੁੱਗੇ ਛੱਡ ਪੂਜਣੇ
ਪੂਜਣੀਆਂ ਛੱਡ ਮੜੀ ਮਸਾਣਾਂ।
ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਕੇ
ਛੱਡ ਸਾਧ ਦੇ ਡੇਰੇ ਜਾਣਾ।
ਮੱਕੀ ਗੁੱਡਣੋ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ
ਬਣ ਬੈਠਾ ਉਹ ਸੰਤ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਖਜ਼ਾਨਾ ਡੂੰਘਾ
ਪੜ੍ਹ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅਮਲ ਕਮਾ ਲੈ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹੈ ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ
ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਲਾਭ ਉੱਠਾ ਲੈ।
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ
ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤੂੰ ਅਪਣਾ ਲੈ।
ਚਹੁੰ ਵਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਜਾਣ ਕੇ
ਤਬੀ ਸਾਜਿਆ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾਂ
ਸੇਵ ਕਰੀਂ ਤੇ ਸੇਵ ਕਮਾਵੀਂ।

ਲੋੜੀਂ ਸਦਾ ਭਲਾ ਸਰਬੱਤ ਦਾ
ਕਦੇ ਨਾਂ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਧਾਵੀਂ।
ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ
ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਾਰੇ ਜਾਵੀਂ।
ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੀ ਭਰ ਹਾਮੀ
ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਬਦੀ ਦਾ ਅੰਤ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਛੱਡਦੇ
ਅੱਠ-ਸੱਠ ਤੀਰਥ ਛੱਡ ਨਹਾਉਣੇ।
ਛੱਡਦੇ ਬਣਨਾ ਬਲੀ-ਕੰਧਾਰੀ
ਸੱਜਣ-ਠੱਗ ਜਿਹੇ ਪਾਪ ਕਮਾਉਣੇ।
ਸਿੱਧਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨਾ ਚੱਲ
ਨਾਥਾਂ ਵਰਗੇ ਭੇਸ ਵਟਾਉਣੇ।
ਜਟਾਂ 'ਚ ਕੌਡ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡੇ
ਜੁਆਂ ਦਾ ਜੀਆ-ਜੰਤ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਰਾਂ ਬੇਨਤੀ
ਗਾਇਓ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਾਧ ਦੇ ਸੋਹਲੇ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ
ਜਿਹੜਾ, ਪੱਥਰਾਂ 'ਚੋਂ ਰੱਬ ਟੋਹਲੇ।
ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਪੂਜ ਲਉ ਮਾਪੇ
ਮੋਇਆਂ ਬਾਦ ਨਾ ਖ਼ਾਕ ਫਰੋਲੇ।
ਅਮਲਾਂ ਬਾਝੋਂ ਸੱਖਣਾ ਜੀਵਨ
ਭਾਵੇਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਲੱਖ ਗ੍ਰੰਥ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਏਕ-ਉਂਕਾਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ ਜੀ
ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਿਆਵੋ।
ਬੂਥਨਿਆਂ ਦੇ ਦਰੀਂ ਨਹੀਂ ਝੁਕਣਾ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਭਾਵੋ।
ਸੱਚੇ ਦਰ ਦਾ ਬਣੀ ਸਵਾਲੀ
ਮੂੰਹੋਂ-ਮੰਗ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਵੋ।
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਇਹ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ
ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸਾਜਿਆ ਪੰਥ।
“ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਚਿੱਟਾ

ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਚਿੱਟਾ ਪਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ,
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ।

ਪੁੱਤ ਗੱਭਰੂ ਮਰਦੇ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ,
ਕਈ ਡੋਲਿਓਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੇ,
ਸਕੇ ਵੀਰ ਵਿੱਛੜ ਗਏ ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ
ਬਹਿ ਰੋਣ ਕਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ।
ਅੱਧ-ਮੋਏ ਕੀਤਾ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ
ਅਮਲੀ ਹੋਏ ਬਰਖੁਰਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਸ਼ਰੇਆਮ ਹੀ ਚਿੱਟਾ ਵਿਕਦਾ ਏ,
ਪਿੱਛੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਹੱਥ ਦਿਖਦਾ ਏ,
ਕੋਈ ਰੋਕ ਥਾਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ
ਮੀਡੀਆ ਸੱਚ ਖ਼ਬਰਾਂ ਲਿਖਦਾ ਏ।
ਕੁੱਤੀ ਰਲ਼ ਬੈਠੀ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ
ਮੂੰਹ ਸੀਅ ਲਏ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਚਿੱਟੇ 'ਤੇ ਚੌਬਰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ,
ਸ਼ਾਹੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਨੇ,
ਸਵੈਮਾਨ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ
ਹੋ ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ ਰੁਲ ਗਏ ਨੇ।
ਕਈ ਲੁੱਟਾਂ ਖੋਹਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ
ਇਹਨਾਂ ਝੋਕੀ ਪੁੱਤ ਬਦਕਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਸੋਨੇ ਜਿਹੀ ਜਵਾਨੀ ਰੋਲਦੇ ਨੇ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਟੋਲਦੇ ਨੇ,
ਟੀਕਾ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿੱਥੇ
ਨਾੜਾਂ, ਬਾਹਾਂ ਦੀਆ ਫਰੋਲਦੇ ਨੇ।
ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਨਾ ਤਸਕਰ ਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਦੜ ਵੱਟ ਲਈ ਥਾਣੇਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਘਰੀਂ ਵੈਣ ਕੀਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ,
ਬਾਂਹੋ ਰੰਗਲੇ ਚੂੜੇ ਲਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਚੁੱਕ ਅਰਥੀ ਰੋਂਦੇ ਵਿਲਕਦਿਆਂ
ਫਿਰ ਰਾਹ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।
ਚਿਖਾ ਬਲਦੀ ਵੇਖ ਜਵਾਨੀ ਦੀ
ਮਚ ਰਹੀਆਂ ਹਾਹਾ ਕਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

“ਨੀਲੇ-ਚਿੱਟੇ” ਮੁੱਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਉਲਾਂਭੇ ਨੇ,
ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ
ਜੇਬਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।
ਚਿੱਟਾ ਕੋਹੜ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਹੈ
ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਨਸ਼ੇ-ਪੱਤੇ ਨੇ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਹੈ,
ਰੁਲ਼ੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ,
‘ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ’ ਵਰਗਿਆਂ ਹੈ ਰੋਲ਼ੀ
ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਰੀ ਹੈ।
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੰਭ ਲਾਕੇ ਉੱਡ ਗਈਆਂ
ਅਤੇ ਮੋੜੇ ਮੁੱਖ ਬਹਾਰਾਂ ਨੇ।
ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟਾ ਚੱਖਣ ਲਾਇਆ
ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ॥

ਨੂੰਹ-ਰਾਣੀ

ਲਾਡ ਲਡਾਉ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਰੱਜਵਾਂ ਦਿਉ ਪਿਆਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਕੁਲ ਦੀ ਹੈ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਦੀ
ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਹੈ ਵੰਸ਼ ਵਧਾਉਣਾ,
ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਿਸਦੀ ਛਾਂ ਮਾਣਨੀ
ਨੂੰਹ ਨੇ ਮਾਂ ਬਣ, ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣਾ,
ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੁਲ ਦਰਜਾ
ਰੱਬੀ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਦੁੱਧੀਂ ਨ੍ਹਾਵੇਂ, ਪੁੱਤੀਂ ਖੇਡੇਂ
ਸੱਸ-ਸੁਹਰਾ ਬਣ ਦਿਉ ਦੁਆਵਾਂ,
ਦਿਉਰ, ਜੇਠ ਹੋਣ ਵੀਰ ਬਰਾਬਰ
ਰੱਬ ਵਰਗੀਆਂ ਸੱਸਾਂ-ਮਾਂਵਾਂ,
ਉਹ ਘਰ ਸਵਰਗ ਹੈ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ
ਜਾਂ ਸੱਚਾ ਦਰਬਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਮਿੱਠ ਬੋਲੜੀ ਸਾਊ-ਸੁਚੱਜੀ
ਵਿੱਚ ਸਲੀਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਚੱਜ ਹੈ,
ਆਢ-ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਵਾਹਵਾ ਸੋਭਾ
ਭਲੀਮਾਣਸ ਨਾ ਕੋਈ ਕੱਜ ਹੈ,
ਮਾਂ ਨੇ ਅਕਲਾਂ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ

ਦਿੱਤੇ ਉੱਚ-ਸੰਸਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਬਲਦ ਲਾਣੇ ਦਾ, ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਧੀ
ਗਲਤ ਕਦਮ ਨਾ ਪੁੱਟਣਾ ਜਾਣੇ,
ਖਾਮੀਆਂ ਘੱਟ, ਤੇ ਗੁਣ ਵਾਹਲੇ ਨੇ
ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣੇ,
ਸਦਾ ਹੀ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ
ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਨੂੰਹ ਦੇ ਪੱਲੂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ
ਪੇਟੀ ਅਤੇ ਸੰਦੂਕ ਦੀ ਕੁੰਜੀ,
ਟੁੰਬ-ਟੱਲਾ ਤੇ ਗਹਿਣਾ-ਗੱਟਾ
ਘਰ ਦੀ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਪੂੰਜੀ,
ਸੋਨੇ ਉੱਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਂਗਰ
ਘਰ ਤੇ ਆਉ ਨਿਖਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਤੁਲ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਤੇਰੇ
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਤੂੰ ਲਾਡੋ ਰਾਣੀ,
ਸੁਹਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭਾਗ ਤੂੰ ਲਾਏ
ਮਾਲਕ ਘਰ ਦੀ ਬਣ ਪਟਰਾਣੀ,
'ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ' ਨੂੰਹ ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤ
ਘਰ ਦਾ ਹੈ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ।
ਵੇਖਿਉ ਕਿਧਰੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਇਉ
ਨੂੰਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਈ ਲੋਕੋ ॥

ਹੱਡ-ਭੰਨਵੀਂ ਕਮਾਈ

ਆਪਣਿਆਂ ਲਈ ਟੁੱਟ-ਟੁੱਟ ਮਰਿਆ
ਦਿਲ ਤੇ ਬੋਝ ਦਾ ਪੱਥਰ ਧਰਿਆ,
ਦੂਹਰੀਆਂ-ਤੀਹਰੀਆਂ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਲਾ ਕੇ
ਤਪਦੀ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਵੀ ਜਰਿਆ।

ਲਹੂ ਪਸੀਨਾ ਰਿਹਾ ਵਹਾਉਂਦਾ
ਆਪਣੇ ਤਨ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਹੰਢਾਉਂਦਾ,
ਪੁਨਖੀ ਵਾਂਗ ਹੋਇਆ ਲੱਕ ਦੂਹਰਾ
ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਖੂਹ ਅਜੇ ਨਾ ਭਰਿਆ।

ਰੱਟਣ ਪਏ, ਨੇ ਹੱਥੀਂ ਛਾਲੇ
ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਬਣੇ ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਹੱਡ-ਭੰਨਵੀਂ, ਕਰੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ
ਲਹੂ-ਪਸੀਨਾ ਸੀ ਇਕ ਕਰਿਆ।

ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ
ਸਿਰ ਮੱਥੇ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ,
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਬਤ
ਨਾ ਝੁਰਿਆ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਡਰਿਆ।

ਧੰਨ-ਦੌਲਤ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਖਾਲੀ
ਸੱਖਣੇ ਖੀਸੇ ਦਾ ਰੱਬ ਵਾਲੀ,
ਉੱਦਮ ਅੱਗੇ ਲੱਛਮੀ ਨੱਚੀ
ਖਾਲੀ ਮੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰਿਆ।

ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਰਹੇ, ਯਾਦਾਂ ਅੰਦਰ
ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸੀ ਮੰਜ਼ਰ,
ਪੌਂਡਾਂ ਦੀ ਜਦ ਘਾਲ ਪਈ ਤਾਂ
ਰਹਿਮਤ ਨੇ ਹੱਥ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰਿਆ।

ਘਰ-ਬਾਹਰ ਜਦ ਵੰਡਿਆ ਸਾਰਾ
ਦੂਜਾ ਪੱਲੜਾ ਦਿਸਿਆ ਭਾਰਾ,
ਚੰਦ ਛਿੱਲੜਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ
ਲੂਣ ਵਾਂਗਰਾਂ ਅੱਜ ਉਹ ਖਰਿਆ।

ਖਰੀਦ ਜ਼ਮੀਨ, ਚੁਬਾਰਾ ਛੱਤਿਆ
ਫਰਸ਼-ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਸੀਮਿੰਟ ਥੱਪਿਆ,
ਅੱਧੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਏ
ਡੱਕਾ ਤੋੜ ਨਾ ਦੂਹਰਾ ਕਰਿਆ।

ਉਲਟੀ ਸੋਚ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਗਾਰੇ
ਸੱਪ ਦੀ ਲੀਕ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣ ਸਾਰੇ,
ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਝੂਠ ਦੇ ਪਾਏ ਮਖੌਟੇ
ਤੋਲੇ ਕੁਫਰ, ਮਕਾਰਾਂ ਭਰਿਆ।

ਨਾ ਬੱਦਲ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾਵਾਂ
ਮੋਰ ਕਹੇ, ਕਿੰਝ ਪੈਲਾਂ ਪਾਵਾਂ,
ਨਾ ਕੋਇਲਾਂ ਨੇ ਗਾਏ ਤਰਾਨੇ
ਸੁੱਕਾ ਸਾਵਣ ਮੈਥੇ ਵਰਿਆ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਹਾਰ ਗਿਆ ਹਾਂ ਪਾਰੀ
ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰੀ,
ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੈ ਟੁੱਟਿਆ 'ਭੋਗਲ'
ਸਹਿਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਹੀਂਓ ਮਰਿਆ।

ਨਛੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਭਾਖਸ਼ੀਆਣਾ

ਹੈਨਰੀ ਫਰੈਡਰਿਕ ਏਮੀਅਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ, ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਖੋਚਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਗੱਲ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਦੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸੰਸਥਾ ਵਰਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਵਾਂਗ ਤੁਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਇੱਕ ਅਣਥੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਕਲਮ ਚਲਾਉਣਾ

ਚੱਲਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਸੂਈ ਵਿੱਚ ਧਾਗਾ ਪਾਉਣ, ਜਾਂ ਚੱਲਦੇ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਟਾਇਰ ਨੂੰ ਪੈਂਚਰ ਲਾਉਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪਰ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਾ ਸਾਡਾ ਬਾਈ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਕਿਸੇ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ, ਮੋਰਚਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂਤੀਆ ਤੋਪੇ ਜਾਂ ਵਿਲੀਅਮ ਟੈੱਲ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਥਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ 'ਅੱਖ ਦੀ ਮਾਰ ਅਰਥਾਤ "ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਨੌਕਦਾਰ ਕਵਿਤਾ ਸਿਰਜਣ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਯਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣਾ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ ਦਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਹੈ।

ਹਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ ਸੁਪਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੱਲੇ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਕੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਸਫਲਤਾ ਉਸ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫੜਕਦੀ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਹਾਂਮੀ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸ਼ਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿੱਚ ਬਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਲਮ ਦੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਬਾਲ ਕੇ ਸਾਡਾ ਬਾਈ ਨਛੱਤਰ ਭੋਗਲ "ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਬਾਂਹਾਂ ਅੱਡ ਕੇ ਹਾਰਦਿਕ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਵਧੇ ਕਦਮ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

-ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ

Sahibdeep Publication

Mob.99889-13155
Punjab (India)-151504

